

Fredag 10 februari 2017 - nr 12
Lösnummer 30 kr

För dig som vill förändra världen #137
tidningensyre.se

Syre

”Det finns stora problem med könsroller i skolan. Men istället för att försöka möta dem väljer regeringen att fokusera på ett litet delproblem som i vår föreställningsvärld är hårt associerat till vissa religioner.”

Mattias Gönczi

Glöd – Ledare

Klarar människan att ställa om till ett hållbart samhälle? • Zoom 12–19

Fossilberoendet minskar

GLÖD Christer Sanne på Under ytan: Jämlikhet ger välbstånd till alla • Jerker Jansson om folkets makt
RADAR Osäker framtid för Ceta • Striden om Kallak fortsätter • Jurister fördömer EUs asylstrategi
ENERGI I blickfånget: Fredsforskaren Jan Öberg • Mat med Jenny • Syre tipsar • Villfarelser • Pyssel

Säga vad man vill,
men Lövins bild var
faktiskt magisk.

Ibland går människor
som man ser upp till
vidare, Hans Rosling
var en sådan.

Skolan behöver inte fler förbud

Knappt har landets skolor hämtat sig från den förra detaljstyrande skolreformen (lärarlönelyftet) innan regeringen annonserar en ny. Nu uppdrar man åt Skolverket att utreda ett förbud mot könsuppdelade klasser, då Skolinspektionen bedömt att det är lagligt så länge båda grupperna får likvärdig undervisning. I grunden är det olämpligt att regeringen gör sådana direkta ingrepp i skolans verksamhet. Lärarna har många faktorer att ta hänsyn till, men att på bästa sätt lägga upp undervisningen så att så många som möjligt når lärandemålen är en del av deras profession.

Vad exakt regeringen vill förbjuda är heller inte tydligt, men främst tycks man vilja motverka "slentrianmässig" uppdelning över en längre tid. Vad som är slentrianmässigt och vad som är välgrundat blir sannolikt inte lätt att avgöra för de tjänstemän vid Skolinspektionen som ska fatta beslut, men det är också frågor som de egentligen inte skulle behöva hantera.

När vi talar om könsuppdelade klasser talar vi näppeligen om någon ny företeelse i svenskt skolväsende, istället är det något som många av oss förgäves kämpat för att få bort. Därför blir det provocerande att det i debatten gång på gång dyker upp att könsseparerad undervisning behövs i till exempel sexualundervisningen och i idrott. Jag är inte övertygad om att bästa gruppkonstellationerna för öppna samtal någonsin enbart beror på kön, inte ens när diskussionen berör just könen, men här tänker jag fokusera på idrotten. Argumenten för könsuppdelning utgår i huvudsak från att de idrottande pojkarna håller ett högt tempo och ofta har en tuffare attityd (mer gruff, hårdare spel, fler gliringar) än många flickor. Vilket i sin tur innebär att många inte får förutsättningar att delta på ett bra vis, känner obehag inför att delta eller helt enkelt väljer att inte göra det.

Argumentationen är inte alls utan poänger, inte bara för att äldre pojkar ofta är längre och tyngre, utan också på grund av de könsroller vi har som befäster den tuffare attity-

Det finns problem med att dela upp elever efter kön, till exempel på idrotten, men det betyder inte att ett förbud är rätt väg.

den. Därför kan man se samma tendenser bland de yngre barnen redan innan de fysiska skillnaderna uppkommit. Men problemet är att det slår så fel på individnivå.

Jag tror att de flesta av oss har upplevt könsseparerade idrottslektioner och minns att några flickor hellre var bland pojkarna, för att de tyckte att tempot var för lågt i den andra gruppen. Att det alltid fanns några pojkar som valde att avstå från att delta, för att de inte trivdes eller orkade med den tuffa attityden och det höga tempot. De barnen far illa när man delar in efter kön istället för andra bättre beskrivande egenskaper.

Men det finns fler förlorare, för om vuxenvärlden förstärker bilden av att könstillhörighet är den viktigaste egenskapen, vart tar de då vägen, de som är osäkra på sin? Eller alls inte anser sig ha någon? Och det tar inte slut där. Om vi i skolan inte behöver lära oss att möta att människor är olika, att de orkar olika mycket. Då missar vi chansen att hantera attitydskillnaderna och en viktig pusselbit i att göra upp med könsrollerna.

Ja men då så? Då är det väl lika bra att förbjuda det? Nej. Alla kamper kan inte vinnas med förbud, och här är en sådan vinst inte ens önskvärd. För vi är i ett samhälle där vi grupperas efter kön, nästan hela tiden. I sko-

lan är det matled, luciatåg, pojk- och flickgrupper och inte minst ofta bemötandet från lärare och personal. Men regeringens syfte med det här uppdraget är inte att göra någonting åt könsrollerna. Det finns stora problem med könsroller i skolan, såsom flickors stress och pojkars låga betyg. Men istället för att försöka möta dem väljer regeringen att fokusera på ett litet delproblem som i vår föreställningsvärld är hårt associerat till vissa religioner. Och på så vis spår man ytterligare på islamofobin. Ytterligare en sak som förstör upp små skillnader emellan oss, istället för att möta de stora problemen, de vi har gemensamma.

Utspelet kommer inte heller i ett vakuum, tvärtom kommer det veckan efter att Moderaterna och SD mötts på tjänstemannanivå, de högerpopulistiska, rasistiska och auktoritära krafterna går framåt i stora delar av västvärlden och regeringen följer omgående upp utspelet om könsuppdelade klasser med ett nytt utspel, ett om hårdare kontroll av religiösa friskolor. Vi kan ana vilken väljargrupp regeringen tar sikte på.

Ledtråd: Det är inte den gröna.

Mattias Gönczi

Omslagsfoto: Vadim Ghirda/AP/TT

Frances Tuuloskorpi

Snacket går att en polis räknat upp förnamnen på brottslingar han stött på i sitt polisiära arbete. I denna nya sport, förnamnsuppräknings, ska jag nu räkna upp förnamnen på läkarna på vår vårdcentral: Kristina, Dina, Haitam, Haider, Mohammed, Javed, Tetiana, Sonja, Jessica, Tarik, Riad, Monir och Lumoi.

Frances Tuuloskorpi kommenterar polisen Peter Springares rasistiska Facebook-inlägg.

Vårt ojämlika samhälle, del 2:

Jämlikhet ger välstånd åt alla

Med hjälp av Thomas Piketty, Richard Wilkinson och Kate Pickett gör Christer Sanne en analys av ojämlikheten i samhället. På förra veckans Under ytan visade han hur ojämlikheten uppkommer, och den här veckan handlar det om dess följder och om hur den kan bekämpas.

Christer Sanne är samhällsforskare (docent emeritus från KTH) och författare till "Arbetets tid" (1995) och andra böcker om arbetstid samt "Keynes barnbarn" (2007) och "Hur vi kan leva hållbart 2030" (Naturvårdsverket 2012).

Foto: Henrik Montgomery/TT

Läs del 1 i nummer 135 eller på webben: tidningensy.se/2017/nummer-135/nar-kapitalet-vaxer-okar-klyftorna

Skilda villkor är vår arvedel - och ojämlikheten bara växer, visar Piketty (se min förra artikel). Vad det betyder för de sociala förhållandena har Richard Wilkinson och Kate Pickett visat med eftertryck i Jämlikhetsanden. De gräver i statistiken och visar övertygande att det viktiga är hur inkomsterna fördelas i ett land, inte nivån på inkomsterna.

Framsteg brukar ju ofta likställas med ökande välstånd, det vill säga stigande BNP och konsumtion. Nu har man länge insett att ökat välstånd inte behöver betyda att alla människor får det bättre. Välfärd är däremot ett mått på människors livsvillkor i många olika avseenden: hälsa, boende, skolgång, trygghet och så vidare. För att följa utvecklingen av detta fick vi välfärdsundersökningar. Tanken var från början att de skulle ge ett kvitto på hur politiken fungerade på olika områden, men den tanken har tyvärr förfuskats genom att myndigheter allt oftare utvärderar sig själva.

Ojämlikhet ger problem

Wilkinson och Pickett går ett steg längre genom att fokusera på icke önskvärda sociala förhållanden i de rika industriländerna. Man granskar livslängd och barnadödlighet, mental ohälsa, narkotika- och alkoholmissbruk, fetma, skolprestationer, tonårsmödrar, mordfrekvens, fängelsebefolkning och graden av tillit. Den entydiga slutsatsen för var och en av dessa förhållanden är att ju större inkomstskillnader i landet, desto större problem. Man skapar också ett index över dessa förhållanden. Det visar inget samband med inkomstnivån men är tydligt kopplat till graden av ojämlikhet - se figur. Sverige - tillsammans med andra nordiska länder och Japan - har en hedersam placering medan USA, Storbritannien och Portugal ligger sämst till.

Boken har på svenska fått en märklig titel: i original heter den *The Spirit level* vilket helt enkelt betyder "vattenpasset" - ingenting om

andeväsen. Författarnas budskap är att om samhällets vattenpass står mer i våg kommer inte bara de fattiga utan även de rika att leva ett bättre liv.

En så radikal slutsats - och obekvämt för många! - har naturligtvis stött på motstånd men författarna har bemött kritiken väl. En given invändning är annars att historiska, kulturella och institutionella skillnader mellan länder borde spela in. Men tendensen slår ändå igenom. Dessutom har författarna gjort samma analys för amerikanska delstater och funnit likadana samband: ju mer ojämlikhet i delstaten, desto större problem!

Skatt på kapital

Vad kan man då göra för att minska ojämlikheten? Pikettys förslag för framtiden är enkla men inte så enkla att de bara kan avfärdas som utopiska, vilket många gjort. 1900-talets stora innovation var, menar han, den progressiva inkomstskatten. Tillsammans med arvs-, gåvo- och förmögenhetsskatter gav den underlag för välfärdsstaten. Ändå har vi fått enorma förmögenhetsklyftor som riskerar att urholka demokratin. Nu måste de rika förmås att betala till samhället efter sin förmåga. Hur illa ställt det är i dag illustrerar han med att Frankrikes rikaste, Liliane Bettencourt, brukar inkomstdeklarerat för fem miljoner euro eller en tiotusendel av sin förmögenhet (som bör ge 150 miljoner i avkastning). Om man inte lyckas skattlägga höga inkomster så blir höga skattesatser ett slag i luften.

2000-talet behöver därför en progressiv skatt på kapitalet. Inte för att bekosta välfärdsstaten - en sådan skatt kan bara motsvara några få procentenheter av BNP - utan för att behärska uppkomsten av allt större förmögenhetsklyftor och undvika en urholkning av demokratin. För att bli effektiv måste en sådan skatt få en bred uppslutning - helst global men även Europa skulle duga till att börja med. Annars flyttar kapitalet bara runt, precis som i dag. Det är påfallande, påpekar Pi-

Foto: Sergei Grits/AP/TT

En skatt på kapital borde helst vara global enligt Thomas Piketty.

ketty, hur lite vi vet om kapitalet i dag. Fast egendom har alltid varit nogsamt registrerad men finanskapitalet är undflyende. Skattemyndigheterna har visserligen blivit mer aktiva - särskilt de amerikanska, de europeiska är fortfarande väldigt undfallande - genom att kräva insyn i bankerna i Schweiz och Luxemburg och i renodlade skatteparadis (och genom att straffa myglande banker). Piketty menar att detta måste ske mycket mer intensivt. Det krävs en kartläggning av allt kapital för att överhuvudtaget veta vilken politik man ska kunna föra.

”2000-talet behöver därför en progressiv skatt på kapitalet. Inte för att bekosta välfärdsstaten - en sådan skatt kan bara motsvara några få procentenheter av BNP - utan för att behärska uppkomsten av allt större förmögenhetsklyftor och undvika en urholkning av demokratin.”

Rimligen går man fram i steg. Först genom att få data om förmögenheterna, även om skattesatsen blir mycket låg, ungefär som en registeravgift. Sedan, när man vet hur landet ligger, kan man överväga vilken skattesats som är lämplig. Små förmögenheter bör hållas utanför. Och det är nettoförmögenheten som ska beskattas - alltså för en villaägare husets värde minus lånen - vilket förefaller rimligare än en ren fastighetsskatt.

Lånar hellre ut

En kapitalskatt hänger också nära ihop med statsskulderna om vilka det skrivits spaltkilometer. Men Piketty visar att av ett lands totala kapital - motsvarande 6-7 nationalinkomster - brukar det offentliga kapita-

let motsvara ungefär en nationalinkomst. Samtidigt brukar statsskulden vara ungefär lika stor, det vill säga, statens nettoförmögenhet är noll. Hamnar man i skuld kan det bero på särskilda omständigheter. Storbritannien hade till exempel en stor statskuld efter andra världskriget (liksom efter Napoleonkrigen 1815). En annan självklar förklaring är att staten inte drivit in tillräckligt mycket skatter för att klara utgifterna. Istället har man lånat. De rika lånar hellre ut sitt kapital än betalar skatt. Eller så köper de upp statlig egendom genom privatisering. Men ränteutgifterna är betungande. I Storbritannien var de länge högre än utgifterna för undervisningen och det blev skolan och universiteten, och i förlängningen landets utveckling, lidande av.

De rika länderna är alltså rika, det är staten i de rika länderna som är (relativt sett) fattig. Det kan lösas med svångremspolitik, som är det sämsta alternativet men tillämpas i dag i Europa. Historiskt är inflationsmetoden vanligast: eftersom skulden är nominell - uttryckt i pengar - kan man medvetet minska pengarnas värde. Ibland har det framställts som en rättvis metod eftersom det sägs drabba dem som har pengar, de rika. Men Piketty visar att det är en mycket orättvis metod: de riktigt rika har oftast sitt kapital i reala värden som stiger med inflationen. Kvar blir urholka- de pengar på banken eller pensioner för de flesta. Historien förskräcker - Piketty lägger till detta den orättvisa fördelningen av bördan. Det är därför högre kapitalsskatter för de rika behövs.

Rika smutsar ner

När Piketty tar sig an klimatfrågan (i en rapport för Pariskonferensen 2015) finner han samma enorma klyftor. Miljöproblemen skapas ju av individer och klasser, inte länder och sambandet mellan rikedom/inkomst och utsläpp är stark. De rika och de som tjänar mest är också de värsta nedsmutsarna. Ge-

nomsnittet i världen är cirka 6 ton utsläpp av koldioxid (egentligen: växthusgaser) per person. Svenskarna ligger på omkring 10 ton när man räknar in vår konsumtion. Men inkomsttoppen i världen (den procent som har högst inkomster) ligger på omkring 200-300 ton per person (och hit hör till exempel över tre miljoner amerikaner)! Än värre är väl ägar- na till de 1 700 privata jetflygplan som kom till World economic forum i Davos häromåret. Snedfördelningen är enorm: hälften av utsläppen orsakas av de 10 procent som släpper ut mest, medan den minst förorenande hälften av världens befolkning bara orsakar 13 procent!

En av de viktiga frågorna vid klimatomötet i Paris 2015 var fonden som ska stödja de fattiga ländernas omställning. Hittills har bara rika länder bidragit ekonomiskt till omställningen, men nu kommer en stor del av utsläppen från de rika i länder som Kina och Indien. Piketty bollar med olika strategier, bland annat att beskatta flygresor. Det skulle träffa de största nedsmutsarna ganska bra och för att få ihop till fonden räcker 180 euro per resa i business class och 20 euro för andra resor. USA och EU skulle få stå för hälften och Asien för ungefär 30 procent (varav hälften på Kina), vilket antyder var i världen de rika återfinns i dag.

Tillväxt är ett särintresse

Ojämlighet är alltså temat för både Piketty och Wilkinson/Pickett, en ojämlikhet som vuxit lavinartat de senaste decennierna när nyliberala idéer härskat. Ekonomisk tillväxt varit ett dominerande politiskt mantra. Men tillväxt är inget allmänintresse. Det är ett särintresse som har gynnat dem på toppen i första hand. Den skenande tillväxten har också skapat en ekologiskt ohållbar värld. Därför behöver vi nu en politik som leder till mer välfärd för alla, inte välstånd för några få.

Christer Sanne

Foto: Mårta Thisner

Små investeringar i fiskebyar och lokala fiskmarknader skulle kunna vara ett lyft för både människorna och ekonomin.

Låt livet i haven gå före tillväxten

DEBATT Så kallad blå tillväxt ses som en mirakelkur för stagnerande tillväxt. Den ska bota överutnyttjade av fiskebestånden, krympande resurser och otillräckligt med mat för en växande världsbefolkning. I avsaknad av en Planet B ger den en strimma av hopp. Blå ekonomi är ett samlingsbegrepp för förhoppningar om att skapa hållbar blå tillväxt av världshavens resurser. Enligt EU-kommissionen genererar den "blå ekonomin" 5,4 miljoner jobb och har ett förädlingsvärde på 500 miljarder euro per år. Men i diskussioner på EU-nivå ligger fokus främst på exploatering av havens resurser, inte på att bevara de marina ekosystemen. Den handlar om sektorer med stor tillväxtpotential, som vattenbruk i industriell skala, energiproduktion och gruvarbete på havsbotten.

Många fiskebestånd är redan överutnyttjade och en oreglerad utveckling av dessa nya sektorer kommer att inkräkta på lokala kustsamhällens traditionella resurser och utrymmen. Jag besökte nyligen Senegal, ett land i Västafrika känt för sina fiskevatten. Det är slående att se hur mycket små investeringar inom fiskesektorn skulle kunna lyfta den lokala ekonomin, förbättra människors livsvillkor och trygga matförsörjningen – det kan till exempel handla om frys- och sanitetsutrymmen till den lokala fiskmarknaden. Sådana mikroinvesteringar är exempel

på hur blå tillväxt kan främja hållbar utveckling. Men blå tillväxt får inte bli en möjlighet att fortsätta en obegränsad exploatering som i dag. Hittills har haven setts som en resurs för fri utvinning och en plats för gratis avfallsdumpning. Miljömässiga och sociala kostnader har uteslutits från ekonomiska beräkningar, trots att hav och marina ekosystem förser människor världen över med livsviktiga ekosystemtjänster.

Alla former av "blå tillväxt" måste villkorlösast bidra till att uppnå det globala hållbara utvecklingsmålet för hav och marina resurser, mål 14 i FN:s Agenda 2030. Målet slår fast att skydd och restaurering av kust och havsområden är nödvändiga för att bevara biologisk mångfald och fiskeresurser, men även för att stärka motståndskraften mot klimatförändringar. De enorma mängder marint skräp som byggs upp i haven, särskilt plast, kräver omedelbara åtgärder för att säkra havens produktion av livsmedel. Att ta itu med problemet handlar om att gå längre än att betala fiskare för att bli plastsamlare till sjöss. Att promenera längs stranden i Senegal och se fiskarna komma in med dagens fångst vadande i plast upp till knäna ger en tydlig bild av vidden av problemet. Ett annat stort hot mot lokala kustsamhällen och traditionellt småskaligt fiske är en ökad reglering av fiskerättigheter. Den reformprocess som de nya fiskelagarna i EU genom-

gick för ett par år sedan har aktualiserat hur fiskesamhällenas och fiskesektorns traditionella rätt till fisket har minskat med tiden. Liksom i många andra delar av världen har de ersatts av privata och överlåtbara rättigheter. Därmed har resurser som tidigare var allmän tillgång blivit privatägda kvoter och koncentrerats till färre och färre ägare.

Det finns globala initiativ som ger hopp i ett hållbarhetsperspektiv. FNs livsmedels- och jordbruksorganisation (FAO) har utvecklat ett "blått tillväxtinitiativ" (BGI) som visar på en möjlig väg framåt. BGI syftar till att bygga upp motståndskraft i kustsamhällen och återställa produktionspotential för fiske och vattenbruk, i syfte att stödja livsmedelsförsörjning, fattigdomsbekämpning och hållbar förvaltning av levande marina resurser.

Att förena blå tillväxt och småskaligt fiske är möjligt, men kräver systematik, innovation och hårt arbete. Framför allt måste rättigheter för småskaligt fiske skyddas genom lagar så att lokala samhällen får en säker och prioriterad tillgång till traditionella fiskeområden. Haven erbjuder en fantastisk ekonomisk utvecklingspotential för hundratals miljoner människor men bara om utgångspunkten är att bevara de marina ekosystemen.

Linnéa Engström
EU-parlamentariker (MP) och ordförande
i parlamentets fiskeutskott

Kärnkraftverket kan skada Bottenviken

DEBATT Bottenviken, Östersjöns nordligaste havsområde, är ett unikt och värdefullt innanhav med ett mycket sårbart ekosystem som Sverige och Finland har gemensamt ansvar för. Det finsk-ryska kärnkraftverk som planeras på den låglänta udden Hanhiki-vi i Pyhäjoki på finländska sidan Bottenviken skulle vid normal drift medföra storskalig negativ påverkan på ekosystemet. Vad en större olycka skulle innebära kan vi inte ens tänka oss. Men varför är detta en ickefråga för svenska myndigheter?

Nyligen beslutade Vattendelegationen om nytt åtgärdsprogram och ny förvaltningsplan för Bottenvikens vattendistrikt. I dag når inget kustvatten en godtagbar kvalitet. I planen nämns inget om effekterna av det planerade kärnkraftverket, som ytterligare skulle försämra kvaliteten på vattnet. Havs- och vattenmyndigheten har tagit fram ett utkast till statlig havsplan för Bottniska viken. Här nämns ingenting om de finländska planerna på ett kärnkraftverk som kan förändra den miljömässiga utvecklingen av svenskt vatten.

I Havs- och vattenmyndighetens yttrande i samrådet om projektets MKB belyses befarade problem på grund av dumpning av muddermassor och att kylvattnet kan få gränsöverskridande konsekvenser, vilket kan påverka lekvandringen av fisk upp i svenska och svensk-finska älvar. Varför finns inget om detta med i havsplanen?

I utkastet till havsplan nämns inte att Bot-

tenviken i och med klimatförändringarna riskerar att få brunare vatten, mer bakteriell tillväxt, minskad växtplanktonproduktion, mindre fisk och mer tillförsel av organiska miljögifter. Inget om hur klimatförändringarna, tillsammans med den planerade miljöstress som följer med ett kärnkraftverk, kommer att påverka Bottenviken.

Det finns en stark opinion i Sverige mot kärnkraftverket. Det har visat sig i samråd där kommuner, myndigheter, organisationer och allmänhet framfört många kritiska synpunkter. Men Finlands regering har inte alls brytt sig om de svenska synpunkterna.

13 Norrlandskommuner har tagit avstånd från kärnkraftsbygget: Övertorneå, Överkalix, Kalix, Boden, Piteå, Robertsfors och Sundsvall har tagit beslut i kommunfullmäktige. I Skellefteå, Härnösand, Kramfors, Timrå och Örnsköldsvik har de styrande politiska partierna i kommunerna tillsammans tagit ställning och skickat skrivelser till Finlands regering. Nyligen uttryckte Umeå kommun sin oro och avråder från att placera ett slutförvar i närheten av Pyhäjoki, och anser att man i första hand bör överväga annan energiproduktion.

Mängder av organisationer har tagit ställning mot kärnkraftsbygget och tiotusentals har skrivit under namninsamlingar för att stoppa det. Än är det inte för sent - vi måste stoppa kärnkraftverket i Pyhäjoki!

Lena Lagerstam
Nätverket Kärnkraftsfritt Bottenviken

Foto: Anders Wikström/TT

Havs- och vattenmyndigheten borde ta hänsyn till den känsliga Bottenviken i sin havsplan, skriver Lena Lagerstam.

Delta i debatten!

Skriv vad du tycker och skicka till glod@tidningensy.se. Vi tar emot texter på max 3 500 tecken (inklusive mellanslag) men håller du dig under 2 500 tecken har du större chans att få in texten. Vi förbehåller oss också rätten att korta texter som är längre. Skicka gärna med en porträttbild (ansiktsbild framifrån) och en presentation av dig själv. Normalt publicerar vi inte texter under pseudonym.

Panelen:

Regeringen har beslutat att förlänga id-kravet och begränsandet av flyktingars möjlighet att söka asyl. Vad tycker du om det?

Helen Ohlsson, 52 år,
lärare, Johanneshov

Foto: Privat

-Vi ska ha mänskliga rättigheter, fast bara ibland? Den här frågan måste upp på internationell nivå för vi kan inte "pauza" mänskliga rättigheter. Det är ovärdigt. Vi kan inte ha mänskliga rättigheter på papperet men inte i verkligheten. Framtiden kommer att döma oss. De kanske kommer att säga: "Lärde de sig inte mer efter WWII?". Jag vill se ett stort EU-samarbete för att skapa säkra flyktvägar.

Robban Widell, 50 år,
boendestödare, Bromma

Foto: Privat

- Detta är väldigt olyckligt. Det gäller människor som befinner sig i akut nöd och som ofta inte har annat än att förlita sig på andra människor de aldrig träffat. I ett land som de knappt hört talas om. Det är vår och Sveriges förbannade plikt att släppa in, ta hand om och integrera.

Ulf Schylt, 45 år, aktiv i
Humanisterna, Stockholm

Foto: Privat

- Det är riktigt illa. Läget var allvarligt på hösten/vintern 2015 och något behövde göras för att vi skulle kunna fortsätta. Det lovades att stoppet skulle vara temporärt - men ingenting annat har ju gjorts. Tvärtom har Migrationsverket börjat avveckla den kapacitet som byggdes upp i all hast. Det är, på ren svenska, för jävligt. Ett gigantiskt svek.

Här kunde ditt svar stått. Om du också vill vara med i vår panel, skicka ett mejl till glod@tidningensy.se. Bifoga lite information om vem du är och en tydlig porträttbild.

Asylsökande pojkar tog sina liv

Förra helgen inträffade det igen att en ensamkommande pojke tog sitt liv. Han bodde på ett stödboende för asylsökande barn i Trollhättan, enligt tidningen Ttela.

- Pojken var 16 år och från Afghanistan. Han hade inte fått besked av något slag, men skulle på ett inbokat möte på Migrationsverket senare i veckan. Han hade uttryckt oro inför det, men i övrigt var han som vanligt, berättar Peter Asp, informationschef i Trollhättans stad.

Pojken har varit i Sverige sedan 2015, han gick på gymnasiet och var aktiv i en idrottsförening.

Bara dagar senare inträffade ytterligare ett självmord på ett asylboende i Ed. Pojken hade nyligen fått sin ålder uppskriven och hade varit nedstämd, skriver Dalslänningen.

Sofia Härén

Solidaritet med muslimer efter dödsskjutning

Efter terroristattacken mot en kanadensisk moské nyligen, då sex personer sköts till döds, har Quebecs civilsamhälle svarat med kärlek och solidaritet, rapporterar CBC News.

Mer än 100 personer, grupper från olika trossamfund och organisationer, samlades utanför moskén under förra veckans fredagsbön för att med sina kroppar bilda "fredsringar" som skydd runt byggnaden. Rabbin Yael Splansky uppger att idén kom från de unga norska muslimer som gjorde samma sak runt en synagoga i Oslo efter attacken mot den judiska församlingen i Köpenhamn för två år sedan.

Ilyas Ally, biträdande imam på Islamic information and Dawah centre, säger till CBC Radio att solidaritetshandlingen ger honom hopp efter en känslomässigt jobbig vecka.

- Att se att det finns folk där ute - judar, kristna, människor med en annan tro eller ingen särskild tro, som verkligen bryr sig om det muslimska samfundet - jag tycker att det säger mycket och det känns verkligen bra, säger han.

Sofia Härén

Osäker framtid för frihandelsavtalet Ceta

Det mesta tyder på ett ja i EU-parlamentet till handelsavtalet Ceta. Men vad som händer sedan är mer oklart. Ceta-förespråkare tror på ökat stöd för frihandel som reaktion mot Trump, medan kritiker hoppas att EU-lagen stoppar avtalet.

På onsdag röstar EU-parlamentet om Ceta-avtalet mellan EU och Kanada. Troligen får avtalet grönt ljus. I november röstade parlamentet om ifall EU-domstolen skulle granska om EU-lagen tillåter det investeringsskydd som gör att företag kan stämna stater. Med siffrorna 419-258 sa parlamentet nej till en sådan granskning. Sedan dess har också två av tre parlamentsutskott som behandlat frågan sagt ja till avtalet.

Men ett ja i omröstningen måste inte betyda att Ceta blir verklighet. EU-parlamentarikern Max Andersson (MP), som är motståndare till avtalet, tror att avtalet kommer fortsätta vara omstritt. Han är övertygad om att något av de nationella parlamenten kommer att kräva den granskning av EU-domstolen som parlamentet sa nej till.

- Skickas avtalet till EU-domstolen är det ovisst hur det går. Olika experter säger olika saker, säger Max Andersson.

EU-parlamentarikern Fredrick Federley (C) som stödjer Ceta gör en annan bedömning. Han tror både att Ceta-avtalet går igenom och att fler liknande avtal kommer att tecknas med andra länder. Som en reaktion på det han ser som en

aggressiv rysk politik och på president Trumps protektionistiska linje tror han på ökat stöd för frihandel.

- Det är tydligt att det varit en långsiktig plan från Ryssland att destabilisera Europa och få en amerikansk president som man kan sätta den globala agendan med. Det kan vi som fria demokratier inte acceptera. Vi måste liera oss med varandra, säger han.

Fredrik Federley tror att EU redan i år kommer att teckna ett ramavtal om handel med Mexiko som ett svar på Trumps hårda linje mot landet.

Max Andersson betonar att han inte är emot frihandel. Att minska tullar mellan länder tycker han är bra. För honom är motståndet mot Ceta och andra avtal med investeringsskydd en fråga om demokrati.

- Riskerar staten att bli stämd blir det svårare att införa viktiga reformer. Det är inte spekulationer, det finns många exempel. När Australien stämde av Philip Morris avvaktade Nya Zeeland med att införa regler som skulle få färre att röka, säger han.

Fredrick Federley avfärdar att investeringskyddet hotar demokratin.

- Det finns i dag 1500 avtal med liknande mekanismer. Under mina åtta år i riksdagen har jag inte sett att någon tvingat Sverige att ändra någon lag via domstol, säger han.

Olof Olsson Klugman

En demonstration där mapuchefolket försvarar sina rättigheter till traditionella marker i regionen Araucania.

Nya åtgärder i kampen om mark i Chile

Mapuchefolket i södra Chile har länge kämpat för rätten till sina traditionella marker. Nu presenteras förslag för att hitta lösningar på konflikten mellan ursprungsbefolkningen och staten.

En presidentkommission har nu lagt fram 50 förslag för att stärka ursprungsbefolkningens rättigheter och representation i parlamentet. Mapuchefolket, som är landets största ursprungsbefolkning, utgör nära 5 procent av Chiles befolkning på knappt 18 miljoner.

Förslagen har lagts fram efter ett dussintal attacker som riktats mot lastbilar och förråd som tillhör skogsbolag i regionen Araucania. I samband med attackerna har mapucherörelsen ställt flera krav.

Den katolska biskopen Héctor Vargas, som lett kommissionens arbete, säger att Araucania är en skadad och splittrad region som står inför allt större problem. Det handlar om en historisk skuld till mapuchefolket och den svåra situationen för de som utsatts för våldsamheterna på landsbygden.

Enligt José Aylwin, chef för organisationen Observatorio Ciudadano, saknas dock ett rättighetsbaserat synsätt i kommissionens förslag, särskilt när det gäller rätten till traditionella marker.

- Det finns ingen hänvisning till polisens våld mot mapuchefolket eller hur skogsindustrin gynnas, säger han till IPS.

Orlando Milesi/IPS

Foto: TT

Protesterna har tidvis varit stora mot brittiska gruvbolagets Beowulfs provbrytningar av järnmalm i Kallak. Bilden är från 2013.

Bergsstaten får bakläxa om Kallak

Bergsstaten sa ja till en järnmalmgruva i Kallak – men beslutsunderlaget är för dåligt. Det anser länsstyrelsen som nu skickar ärendet tillbaka. Hur världsarvet Laponia skulle påverkas av en gruva är inte klargjort, tycker Länsstyrelsen.

Striden fortsätter om Kallak, eller Gállok som är det samiska namnet. Den statliga myndigheten Bergsstaten bad länsstyrelsen om ett yttrande om Jokkmokk Iron mines planer. Men länsstyrelsen vill inte yttra sig utan skickar ärendet tillbaka.

Skälet är att Kallak ligger nära Laponia, ett område som varit bebott av samer sedan förhistorisk tid och skyddas genom Unescos världsarvslista för unika natur- och kulturvärden. Länsstyrelsen menar att det saknas underlag för att ta ställning till hur Laponia påverkas.

I samebyarna runt Kallak fruktar man att en gruva kommer innebära betydligt färre renar och i värsta fall slutet för rennäringen i området.

– Vi klarar inte en gruva. Renbetesmarkerna minskar och deras flyttvägar riskerar att bli avskurna av trafiken till gruvan, säger Jan-Erik Län-ta, ordförande för Jåhkågaska sameby.

Han tror att ärendet så småningom kommer att avgöras på regeringsnivå. Väl där hoppas Jan-Erik Län-ta att staten lyssnar till samerna.

– Någonstans måste staten ta sitt ansvar för den samiska kulturen. Man kan inte alltid se till kort-siktiga mål. De tillfälliga jobb som skapas avgör inte Jokkmokks framtid. På lång sikt står vi starka-re utan gruva, säger han.

Samtidigt som länsstyrelsens besked skänker gruvmotståndarna nytt hopp, oroar det aktie-ägarna. Handeln med aktien stoppades tillfälligt efter att aktiekursen nära nog halverats, rapporterar Dagens industri.

Syre har sökt företrädare för gruvbolaget Jokkmokk Iron mines utan att lyckas.

Olof Olsson Klugman

Vägskalet för svenska skogen

I en ny tung rapport från Naturvårdsverket och Skogsstyrelsen framgår att det formella skyddet för svensk skog inte är i närheten av de nivåer som regeringen har satt upp. Endast 60 000 av utlova-de 150 000 hektar värdefull skog har fridlysts och nu är det bråttom om miljömålen för svensk skog ska uppnås.

Sveriges kvarvarande oskyddade skogar med höga naturvärden avverkas i snabbare takt än nya naturreservat hinner utlysas. Siffrorna på hur mycket oskyddad skog med höga naturvärden som ännu finns kvar varierar, men i höstas ratificerade regeringen Nagoyaprotokollet som förpliktigar Sverige att bevara den biologiska mångfalden.

– Detta är ett viktigt steg i Sveriges internationella arbete för att bevara och stärka den biologiska mångfalden, sa miljöminister Karolina Skog i samband med ratificeringen.

Men på många fronter ställs den biologiska mångfalden mot skogsindustrins intressen. I Västerbottens län nära Abmoberget, ett oskyddat vildmarksområde med träd som är 500 år gamla, undersöker exempelvis Sveaskog nu möjlighe-

terna att avverka i anslutning till det oskyddade området på 1800 hektar som Naturskyddsföreningen önskar se utropat till naturreservat. Enligt forskares beräkningar borde 20 procent av den produktiva arealen helt undantas från skogsbruket ifall Sverige ska ha någon chans att nå de satta miljömålen för skogen.

– Naturvårdsverket och Skogsstyrelsens rapport visar hur akut situationen är för svensk skog, säger Lina Burnelius, sakkunnig i skogsfrågor vid svenska Greenpeace, till Syre.

Rapporten är, menar hon, en väckarklocka som borde få regeringen att genast agera för att kartlägga vilka områden som bör skyddas, och det på ett sätt så att det inte blir en mosaik av utspridda reservat, utan värdestrakter som säkrar Sveriges 1 800 skogslevande rödlistade arters överlevnad.

– Skog är inte träd, skog är ett ekosystem. Skogen behöver inte oss, det är vi som behöver skogen, understryker Lina Burnelius. Därför måste vi skydda det som är skyddsvärt.

Klas Lundström

Utsläppen måste minska snabbare

Naturskyddsföreningen är positiv till regeringens nya klimatlag som presenterades förra veckan. Att regeringens klimatarbete ska övervakas av en oberoende expertpanel ses som särskilt viktigt, liksom redovisningskraven.

– I dag pratar vi mycket om klimatet, men trots det ökar faktiskt klimatutsläppen. En klimatlag sammanför, synkroniserar och effektiviserar all politik så att inte klimatsatserna blir lidande, säger ordförande Johanna Sandahl i ett pressmeddelande.

Hon påpekar att de nuvarande målen för nettonollutsläpp 2045 ska betraktas som ett golv.

– Ska vi nå Parisavtalets mål måste Sverige minska utsläppen ännu snabbare, fortsätter Johanna Sandahl.

Sofia Härén

Läs mer om den nya lagen: tidningensy.se/2017/nummer-136/oklart-hur-klimat-mal-ska-nas-trots-klimatlag

Indiskt projekt löser vattenbrist

Hundratals källor och sjöar i delstaten Sikkim i nordöstra delen av Indien har tidigare torkat ut varje halvår. Men en satsning som inleddes 2012 för att trygga tillgången till vatten har varit framgångsrik. Majoriteten av befolkningen förlitar sig på källorna för dricksvatten och bevattning.

Diken har grävts i särskilda inströmningsområden där ytvatten samlas in för att kunna fylla på grundvattenkällor.

– Perioden då källorna fylls på har blivit allt kortare med effekterna av klimatförändringarna och en ständigt växande befolkning. Men att på konstgjord väg fylla på källorna har gett resultat, säger Sandeep Thambe, professor vid Indiska institutet för skogsförvaltning, IIMF i Bhopal, som genomfört omfattande undersökningar i Sikkim.

Han påpekar att mindre än 15 procent av regnvattnet har möjlighet att sippra ner för att fylla på källorna, medan resten ofta orsakar översvämningar.

Enligt Sikkims departement för landsbygdsutveckling har 51 källor och 20 sjöar i Gram Panchayats i Sikkim som drabbats hårt under torrperioder kunnat återställas.

Athar Parvaiz/IPS

EUs planerade asylstrategi fördöms av jurister

Europeiska rådets möte på Malta förra veckan handlade främst om hur EU ska hantera det ökande antalet flyktingar som försöker ta sig över Medelhavet, vilket Syre rapporterade om i tisdagens tidning. Människorättsorganisationen Human rights watch avslöjar dock att EU överväger att omtolka en av de viktigaste principerna i flyktingkonventionen för att nå sitt mål.

Budskapet inför och efter mötet med EUs stats- och regeringschefer var att de behöver ta krafttag och anta nya strategier för att hindra flyktingar att ta sig från främst Libyen, då 181 000 människor tog den vägen in i EU förra året. Malta föreslog före toppmötet förra veckan, enligt uppgifter till Reuters, att EU bör fatta ett liknande avtal med Libyen som med Turkiet. Som ett första steg ska Libyens kustbevakning stärkas. Malta föreslog också ett ökat EU-stöd för att skicka tillbaka migranter från Libyen till deras hemländer och skala upp IOMs flyktingläger Agadez i Niger. Många av Maltas förslag antogs också och redovisades efter mötet av EUs permanente rådsordförande Donald Tusk:

- Vi har kommit överens om omedelbara operativa åtgärder som ska bidra till att minska antalet illegala migranter och rädda liv samtidigt.

Något som också föreslogs från Malta var att omtolka principen som kallas "non-refoulement" i flyktingkonventionen och som innebär att en stat inte får utvisa eller avvisa en flykting till ett område där personens liv eller frihet kan vara i fara.

Detta förslag kan också utläsas, om än lite mer luddigt beskrivet, i den deklaration som släpptes efter EU-toppmötet: "För att förbereda EU för framtida flyktingkriser ska vi identifiera potentiella hinder för att exempelvis skicka tillbaka flyktingar, och förstärka EUs förmåga att göra detta, fast fortfarande med respekt för internationella lagar".

Detta har fått mycket skarp kritik från flera människorättsorganisationer. Den italienska organisationen Association for juridical studies on immigration (ASGI) gjorde i måndags ett uttalande där de kraftigt fördömer strategin från EU och Italien, som nu slutit ett enskilt avtal med Libyen.

Rättelse

I förra veckans Syre blev namnet på en av de intervjuade fel i artikeln "Polisen medger olämplig personal vid gränskontroller". Det ska vara Zaire Kanat Yildirim och vi ber om ursäkt för misstaget.

Foto: SimaDiab/AP/TT

EU-kommissionen och Europeiska rådet vill att migrantläger upprättas i Libyen. Här får migranter som rest från Libyen flytvästar innan de går ombord på ett räddningsfartyg i januari.

- EU bryter mot grundläggande regler om rättsliga principer och inskränker den demokratiska basen för fredlig samexistens mellan medborgare, säger Lorenzo Trucco, advokat och ordförande för ASGI.

De skriver vidare att EU och Italien genom dessa avtal *de facto* bryter mot principen om non-refoulement, eftersom de kräver av tredje land att med tvingande åtgärder blockera vägen för människor som uppenbarligen är i behov av internationellt skydd.

EUs lagstiftare betonar att den övervägande delen av de som flyr via Libyen och Medelhavet är människor som flyr svåra levnadsvillkor, inte krig, och därför inte har rätt till asyl. Man vill därför undvika att dessa människor ens kommer in i EU och helst inte lämnar Afrikas kust. De ska hållas kvar i Libyen i läger som EU ska finansiera och som ska stå under FNs flyktingkommissariat UNHCR och Internationella migrationsorganisationen, IOM.

Den osäkra politiska situationen i Libyen är dock ett problem och flera rapporter, bland annat från Amnesty International, har visat på regelmässiga övergrepp, som tortyr och våldtäkt, mot flyktingar i landets läger och till och med rena avrättningar. En rapport med samma slutsatser läckte till media från tyska myndigheter så sent som förra veckan.

- Det är uppriktigt sagt häpnadsväckande att ett sådant förslag ens diskuteras med tanke på den allvarliga situationen i Libyen och omfattningen av det lidande som flyktingar

och migranter måste utstå där. Avsaknaden av konkreta uppgifter om vidarebosättning eller om garantier för migranter och flyktingar fångade i bokstavligen laglöst land, avslöjar de småaktiga avsikterna bakom detta cyniska förslag, säger Iverna McGowan som är chef på Amnestys Europakontor, i ett pressuttalande.

Tidningen Omvärlden rapporterar också att de tagit del av ett internt utkast från Österrike till Europeiska rådet med förslag om att det i framtiden inte längre ska vara möjligt att söka asyl inom EU utan att detta istället ska ske i så kallade "skyddszoner" för migranter och flyktingar utanför EU. Österrike föreslår att dessa kan inrättas i de redan existerande flyktinglägren i UNHCRs regi. De flyktingar och migranter som kommer till EU ska i så fall direkt kunna skickas tillbaka till en sådan skyddszon.

Förslaget har enligt Omvärlden inte fått tillräckligt stöd ännu för att bli verklighet och för att detta ska vara lagligt möjligt att genomföra måste först non-refoulement-principen sättas på undantag.

Nästa gång EUs ledare möts är 9-10 mars på ett ordinarie toppmöte i Bryssel. Då hoppas man kunna enas ytterligare runt de många förslag som förts fram om ett reformerat asylsystem.

Sofia Härén

Läs mer om toppmötet: tidningensy.se/2017/nummer-136/omstritt-nar-eu-tapper-till-pa-medelhavet

Tisdag 7 februari. Palestinier arbetar på en byggarbetsplats i ett nytt bostadsprojekt i den israeliska bosättningen Maale Adumim, nära Jerusalem, Israel. Ett palestinskt statsråd uppmanade på tisdagen det internationella samfundet att straffa Israel för att det israeliska parlamentet antagit ett lagförslag om att retroaktivt legalisera tusentals olagligt byggda bostäder på palestinsk mark på Västbanken.

Foto: Oded Balilty/TT

Förnybart vs fossilt:

Vägvalen som ska samhället framåt

Forskarna har gett världen klart besked och konsekvenserna av klimatförändringarna blir kännbara på allt fler håll. Det är dags, men är vi redo att lämna stadiet där vi eldar fossilt för att få energi?

Text: Jacob Hederos

Vår fascination och vårt beroende av eld går långt tillbaka. Men förhållandet har fått sig en törn och även om vi inte behöver överge eldstaden helt och hållet behöver mycket förändras. Kol, olja och naturgas har sina numer välkända konsekvenser och vi behöver alternativ till allt från förbränningsmotorn till mas-ugnarna om vi ska kunna hålla oss under det tvågradersmål som världens länder enats om. Sannolikt behöver vi också förändra vår livsstil.

Ser man till de rådande förhållandena dominerar fossila

bränslen fortfarande totalt. Olja (31 procent), kol (29 procent) och naturgas (21 procent) stod för lejonparten av det globala energitillskottet år 2014. Konkurrenter på den förnybara sidan som vindkraft, solkraft och geotermisk energi uppgick tillsammans till lite mer än en procent samma år. Det finns också fortsatt mycket fossila tillgångar kvar att bränna. Bara oljan skulle kunna tas upp i 50 år till i rådande dagsmängd enligt oljebolaget BP. Men för att vi ska hålla oss på den säkra sidan om tvågradersmålet får endast 35 procent av de fossila reserverna förbrännas.

leda

AK HARBOR
FREIGHT LINES

20%

av utsläppen från den fossila sektorn beräknades komma från subventionerade energikällor 2015.

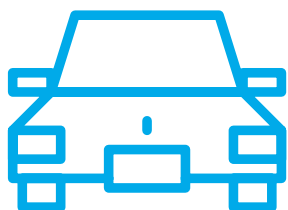
Foto: Andy Wong/AP/TT

En byggarbetsplats i Peking är avskärmad med en vägg som visar blå himmel över staden, samtidigt som smogen ligger tät. Förra året var de globala subventionerna till fossil energi runt 3000 miljarder kronor.

Max Åhman forskar om energisystem vid Lunds tekniska högskola.
Foto: Privat

”Det finns tecken på att vi är mitt uppe i en omställning till de förnybara alternativen.”

Om vi ska nå målet på 1,5 graders ökning finns det bara plats för 10 procent av reserverna i de mest riskberäknande scenarierna, skriver tidningen Economist i sin granskning av oljans framtid.

”Det måste ske snabbt”

Så hur går det egentligen med arbetet att ersätta den fossila elden med alternativ och hålla oss inom klimats gränser?

- Det finns tecken på att vi är mitt uppe i en omställning till de förnybara alternativen. Priserna på förnybart sjunker och investeringarna överstiger nu dem i det fossila, säger Max Åhman.

Han forskar på energisystem vid Lunds tekniska högskola.

- Det går att ställa om, men det måste fortsatt ske väldigt snabbt. Den takten vi har nu i investering i förnybar energi måste fortsätta under en lång tid framöver.

Gustav Ebenå, enhetschef på Energimyndigheten, lägger till:

- Om vi inte är på den punkten nu så är vi väldigt nära den punkt när det rent affärsmässigt sunda är att investera i förnybart, även utan de subventioner som finns. Det är väldigt viktigt för det styr var pengarna hamnar. Mycket pekar på att omställningen kommer att ske oavsett vad som görs exempelvis av Trump i USA.

Den politiska frågan är hur snabbt det ska gå, menar Gustav Ebenå.

- Allt är verkligen inte domedag. För det första är det så att den billigaste elproduktionsanläggningen bytte teknik förra året från vind till solkraft.

Han tycker det är särskilt intressant ur ett globalt perspektiv då solen enklare kan ersätta dieselgeneratorer i framför allt tredje världen.

- Nu har vi en chans att hitta tekniker som gör att de länder som saknar infrastrukturen kan göra en koldioxidresa för att få anständiga livsvillkor utan att ta vägen förbi det fossila, vilket ur ett rättviseperspektiv är skit-häftigt, säger han.

Det ser dock ut att vara en ordent-

lig resa som ska göras för att kunna ställa om från dagens fossilberoende samhälle. Samtidigt har kunskapen funnits länge om behovet. Vad är det som gör att det inte har skett mer hittills?

- Energisystem är tröga. Det går att ta ett historiskt perspektiv. Oljekrisen 1973 ledde till energisystemförändringar som vi först såg den stora vinsten av under 1990-talet när bland annat värmesektorn bytte bort oljan och minskade utsläppen i Sverige. Klimatfrågan kom igång samtidigt, men fick inte riktigt genomslag i politiken förrän i mitten av 2000-talet. Det är de förändringarna som beslutades då som vi börjar se en effekt av nu, säger Max Åhman.

Subventioner till fossil

Tanken på en energiomställning där sinande fossil energi ersätts av förnybara alternativ som håller den globala temperaturhöjningen under kritiska två grader har fått fäste i många politiska läger. Men den åtföljs inte alltid

Foto: Andy Wong/AP/TT

Turister i Peking bär skyddsmask mot luftföroreningarna. Över 90 procent av världens transporter drivs av oljebaserade bränslen.

Vad är skillnaden mellan förnybart och fossilt?

- Uppdelningen sker här mellan fossila- och förnybara energikällor, även om uppdelning också finns mellan icke förnybara- och förnybara energikällor. Fossila är de former av bränslen som tar miljoner år att bildas och därför inte är förnyelsebara på den tidsskala de utnyttjas. Olja, kol, skiffer- och naturgas räknas in där. Till de förnybara energikällorna räknas i Sverige vind-, havs-, bio- och solenergi samt vattenkraft. Även luftvärme, geotermisk energi (jordvärme), hydrotermisk energi (vattenvärme), biogas, deponigas och gas från avloppsreningsverk hör dit.
- Gränsfall är bland annat torv, som för det mesta anses fossilt även om den ombildas snabbare än de andra fossila bränslena, samt vätgas, som ger ifrån sig endast vattenånga vid förbränning men oftast tillverkas av fossil energi.
- Kärnenergi är ett kapitel för sig men klart är att det inte är förnybart.
- Ofta används en livscykelanalys för att avgöra de effekter som en energikälla ger.

Källa: Energimyndigheten, Naturvårdsverket

av åtgärder. En omställning i exempelvis Europa har flera utmaningar.

- Vi har ett problem som är att vi har ett för lågt elpris för att det ska vara gynnsamt att bygga nytt. Och för att inte få störningar på nätet måste vi bygga innan behovet uppstår, för att sedan kunna lägga ner det gamla. Det problemet har vi inte riktigt kommit åt. Men det går, det är bara lite knepigt, säger Gustav Ebenå.

Det finns även stöd som bromsar en omställning. Förra året var de globala subventionerna till fossil energi runt 3 000 miljarder kronor, enligt det OECD-kopplade internationella energirådet, IEA. Det är nära fem gånger så mycket som globalt gavs i stöd till utvecklingen av förnybara alternativ som solenergi, vind- och vattenkraft. Totalt uppskattades nära 20 procent av utsläppen från den fossila sektorn komma från subventionerade energikällor 2015, enligt IMF. Stödet till det fossila minskade dock något 2016. Låga oljepriser har gjort att länder som Indien och Indonesien har kunnat dra ner på subventioner-

na utan stora protester. Men liknande initiativ har nyligen möts av upplöpp i länder som Mexiko.

- Kom ihåg att det finns en anledning till att subventionerna finns, se bara inrikespolitiskt, det är inte så lätt att ta bort dem. Sen bör man också veta att den största delen av den stora summan består av underprissatt gas och olja i Ryssland, Iran, Saudi och Indien. Det är därför intressant att se vad som kan göras i de länderna. Det skulle exempelvis kunna finnas möjlighet för andra konkurrenskraftiga alternativ som bioenergi att ta plats där om det inte fanns så mycket billig gas, säger Max Åhman.

Gruvdrift bakom elbilar

Transporter är en annan av de svårknäckta nötterna. Över 90 procent av världens transporter drivs av oljebaserade bränslen. Förhoppningarna är stora inför bland annat elbilar, där de nu upptar 0,1 procent. Teknikutvecklingen är förvisso stor och priserna

sjunker kraftigt på alternativen, men det finns också analyser som pekar på att det krävs mer än ett dubbelrat oljepris år 2020 om det ens ska vara möjligt för batterierna att på allvar konkurrera på transportsidan. Att det sedan finns flera miljökonsekvenser med tillverkningen av de förnybara alternativen är också försvärande omständigheter.

- Det finns många fula grejer där, men mycket beror på att vi koncentrerat gruvdriften till några få länder som exempelvis Kina som inte haft så mycket miljölagstiftning. Det finns alternativa källor att använda sig av om vi vill göra oss mindre beroende av de smutsigare alternativen, säger Max Åhman.

Ohållbart system

Men det finns de som menar att vi vid en satsning på det förnybara låser in oss i ett nytt ohållbart system. Therese Uddenfeldt, författaren bakom *Gratislunchen: Eller varför det är så svårt att förstå att allt har ett slut* ser nya pro-

”Vi har ett problem som är att vi har ett för lågt elpris för att det ska vara gynnsamt att bygga nytt.”

Gustav Ebenå, enhetschef på Energimyndigheten.
Foto: Energimyndigheten

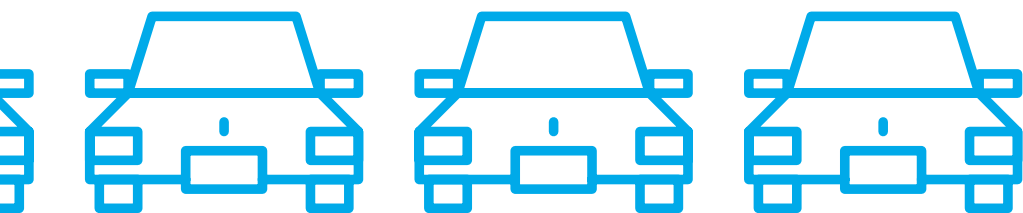

”Det finns ju fler skäl till
att folk inte engagerar
sig i miljöfrågan än att
det saknas information”

Solen går ner i smogen
medan barn letar efter
återvinningsbart material
på en soptipp i New Delhi,
Indien, som tävlar om
titeln som världens mest
förorenade stad.

Foto: Altaf Qadri/AP/TT

Människor i Mexico City protesterade i början av januari mot kraftigt höjda bensinpriser.

Foto: Rebecca Blackwell/AP/TT

I Oslo infördes körförbud för dieselbilar för första gången den 17 januari på grund av den dåliga luftkvaliteten. Kommunen meddelar att de hädanefter kan införa körförbud med 24 timmars varsel de dagar då luftföroreningarna är särskilt allvarliga.

Foto: Terje Bendiksby/TT

Therese Uddenfeldt, journalist och författare.
Foto: Emil Malmberg

”Klimatdebatten har lyckats bryta igenom för att den har riktat in sig på en ganska liten tårtbit i den här problematiken ...”

blem med att satsa på en sådan omställning.

- Jag upplever att vi tänker att vi ska kunna ha en elbil och fortsätta resa vidare i samma samhälle. Men då har man missat poängen. Koldioxid är ett jättestort problem, men det är bara *en* effekt av oljesamhället. Vi kan lika gärna kolla på avskogning, artutrotning, plast i haven eller brist på färskvatten och matjord, säger hon.

Therese Uddenfeldt menar att det är ett feltänk att vi ska utvinna nya mängder av begränsade resurser för att tillverka förnybart.

- En civilisation som vilar på begränsade resurser är per definition inte permanent, den är tillfällig. Vi kanske kan sparka konservburken framför oss en stund, men vi måste börja tänka på ett sätt som är i sanning hållbart och inte utarmar resurser.

Vad är det då som gör att vi inte tänker på att den här kalkylen inte helt går ihop?

- För att det fortfarande är en foliehattvarning på det. Det är för apart och konstigt och utanför paradigm som är så lösningsinriktat. Klimat-

debatten har lyckats bryta igenom för att den har riktat in sig på en ganska liten tårtbit i den här problematiken och levererat ett svar som säger att vi kan få fram lösningar genom tekniken. Men det här går inte att lösa med ny teknik.

För Therese Uddenfeldt innebär en energiomställning istället att vi får välja återhållsamhet.

- Om vi ska mjuklanda, så måste vi fundera på att spara så mycket energi som möjligt och använda den sparsamt till vitala saker och istället låta de biologiska systemen som utarmats av vår industriella verksamhet få reparera, återhämta och bygga upp sig.

Ökade effektiviseringar

Hur går det med att angripa energifrågan från andra hållet: att minska efterfrågan? I debatten tas ofta exempel fram som visar på att det är fullt möjligt. Oljekrisen på 1970-talet är även här ett exempel. Men hur går det nu? Enligt IEA kan nära 40 procent av utsläppsminskningen komma från ett minskat energisug genom energieffektiviseringar för att vi ska kun-

na hålla oss inom tvågradersmålet. Men då krävs ökat tempo. I en ny rapport från World energy council beräknas det att den globala årliga takten i energieffektivisering på 1,3 procent behöver nära dubblas till år 2030 om vi ska ha en chans att nå tvågradersmålet.

- Det finns mycket som vi kan uppnå genom effektivisering, men det är också så att det verkligen inte räcker. Om vi exempelvis kollar på tunga industrier som kemi- och cementindustrin så kommer det behövas helt nya sätt att ta fram produkterna för att kunna ställa om. Men där finns det forskning på gång och samarbeten med industrin. Vi har ett tidsfönster på kanske tio år att få ut alternativen i stor skala, säger Max Åhman, som ägnat de senaste åren till att studera just de energiintensiva industriernas klimatutmaning.

- Efter transporterna lär detta bli nästa stora klimatfråga, fortsätter Åhman.

Etablera en positiv vision

Oavsett vilken väg vi går finns det allt-

så ett behov av att ändra agerandet, både på strukturell nivå och människors individuella beteenden. Men på den senare nivån finns det en stor utmaning, med tanke på hur bland annat våra konsumtionsmönster ser ut trots upprepade larm om klimathot, säger Gró Einarsdóttir vid Psykologiska institutionen på Göteborgs universitet.

- Det har tidigare funnits ett fokus på att "bara man informerar så kommer de göra det rätta". Men det är ganska naivt. Det finns ju fler skäl till att folk inte engagerar sig i miljöfrågan än att det saknas information, säger hon.

Gró Einarsdóttir har dock tillsammans med kolleger i ett forsknings-samarbete över 24 länder fått resultat som visar på att det går att komma runt problemet.

- Om man tittar på vilka beteendeförändringar som behövs i miljöfrågan handlar det ofta att avstå från vissa saker, vilket kräver självkontroll och en del uppoffringar. Det är inte så motiverande i sig. Men vi har sett att det fungerar att komma förbi dessa barriärer om man etablerar en positiv version som man bryr sig om.

Priserna på förnybar elproduktion sjunker.

Foto: Johan Nilsson/TT

Tillsammans med tydliga sidovinsters av klimatåtgärder, som fler gröna jobb och mer tid för familj och vänner, kan till och med klimatskeptiker gå med på exempelvis en miljöskatt, fortsätter Gró Einarsdóttir.

- Det ser ut att fungera. Vad som däremot fungerar mindre bra är en övertro på att så att säga "informera folk till att lida".

"Backa, avstå och spara"

Den fossila brasan har eldat på utveckling, både i positiv och negativ form, under mer än hundra år nu. När nu flera system säger stopp står

vi inför flera vägval varav ett är att ställa om till förnybart. Men behöver vi kanske ändra hela vårt samhällssystem?

- Det är realistiskt att tro att vi kan ersätta all fossil energi som vi förbrukar med förnybar. Och även om det gick har vi bara tagit tag i en liten bit av våra problem. Backa, avstå och spara menar jag är vägen framåt. I så fall närmar vi oss ett helt annat samhälle, säger Therese Uddenfeldt.

Gustav Ebenå på Energimyndigheten tror att vi klarar utmaningen.

- Det finns saker på plats globalt, det finns för tusen ett Parisavtal, incitament och en kraftig fördel med afärsmässighet. Det finns andra saker, som ohållbara lokala luftföroreningar i exempelvis London och Peking, som får oss att ta tag i åtgärder för att förbättra klimatet. Det finns alltså både positiva och lite mer cyniska krafter som gör att det här nog kan gå vägen.

Jacob Hederos

"Det har tidigare funnits ett fokus på att 'bara man informerar så kommer de göra det rätta'. Men det är ganska naivt."

Gró Einarsdóttir, forskar i bland annat miljöpsykologi vid Göteborgs universitet.

Foto: Janerik Henriksson/TT

I blickfånget: Jan Öberg

"Varje människa kan vara en freds rörelse"

Det är lätt att bli lurad att tro att vi som medborgare är maktlösa i dag och behöver sätta vårt hopp till ledare, men inget är mer fel, menar Jan Öberg. Han är freds-forskare och har anlitats som rådgivare, medlare och sakkunnig. Under 30 år har han arbetat med den globala tankesmedjan Transnationella stiftelsen för freds- och framtidsforskning (TFF) som han också grundade.

Det här är den värsta humanitära katastrof världen skådat sedan 1945 enligt FN, säger Jan Öberg med eftertryck. Det är en total destruktion som råder, man kör genom en öken av ruiner.

Nyligen hemkommen från östra och västra Aleppo i Syrien berättar den erfarna freds- och konfliktforskaren samt konstfotografen Jan Öberg om det han sett och mött. Som enda person från Norden var han med när striderna upphörde i östra Aleppo den 12 december 2016. De bilder och texter som Jan publicerat från resan vittnar om det oerhörda mänskliga lidande som människor tvingats leva och lever under. Hans material har spridits på sociala medier och de tre bildserierna, tagna i Aleppo, har setts av 75 000 människor.

- Jag tror att det är nödvändigt att dokumentera hur systematisk och orättfärdig förstörelsen av Aleppo har varit. Med vilken rätt har de olika parterna medverkat till denna meningslösa förstörelse?

Jan berättar om hur väststöd- da grupperingar plundrat allt av värde i den stora industrizon som tidigare fanns i Aleppo, kört det till Turkiet i konvojer för att sälja och därmed kunna köpa mer vapen.

- Men trots att jag var den enda person från Norden på plats mitt i Aleppo har det mediala intresset varit noll från ma-

instream-media, trots att 4000 mediamänniskor fick vår pressinformation.

Inspirerad av läraren

Jan Öberg växte upp i Århus, Danmark. Hans lärare på Århus Katedralskola, Aage Bertelsen, var en stor inspirationskälla för den unge Jan. Bland annat arbetade Aage under Tysklands ockupation av Danmark med att organisera räddningen av 7220 danska judar till säkerheten i Sverige, dit de transporterades över med fiskebåtar. Aage tog även tidigt ställning emot kärnvapen och skrev flera böcker i ämnet.

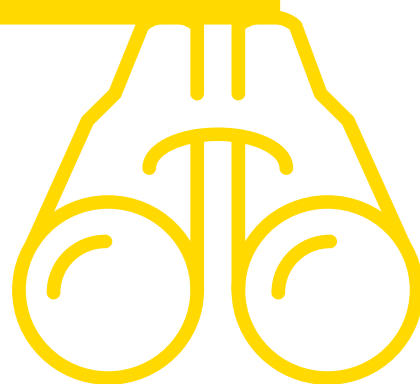
Denna visionära pacifist, lärare och filosof inspirerade Jan Öberg att senare i livet själv välja att arbeta med globala fredsfrågor. Han framhäver även sina två mentorer inom fredsforskningen, Håkan Wiberg och Johan Galtung, som viktiga personer på hans yrkesväg.

En global tankesmedja

Jan Öberg doktorerade i sociologi i början på 1980-talet och arbetade sedan under några år som chef för institutionen för freds- och konfliktstudier på Lunds universitet. Under samma tid startade han tillsammans med sin fru, Christina Spännar, Transnationella stiftelsen för freds- och framtidsforskning (TFF). Det är en global tankesmedja baserad i Lund med 57 stycken medar-

Jan Öberg menar att det är få inom freds-rörelsen i dag som har konstruktiva tankar om fredens möjligheter.

Som rådgivare, medlare och sakkunnig kan han sakna den mer öppna debatten i samhället som fanns tidigare, där politiker ofta var intellektuellt intresserade och där samtalen kunde ske mellan fredsdebattörer, freds-forskare och politiker i större utsträckning. Personer som exempelvis Olof Palme, Sverker Åström, Maj-Britt Theorin och Alva Myrdahl.

- Men fredsfrågorna har blivit jättefarliga, tycks det. När jag arbetade som medlare under kriget i forna Jugoslavien fick jag ganska stort medialt utrymme. I dag är motståndet kompakt. Det finns inga små hål att komma igenom. Aleppo borde ha varit intressant, men går ändå inte att komma ut med i de gamla medierna. Det har blivit stenhårt, snävare och alltmer politiskt korrekt.

En annan värld möjlig

Vi lever i en tid där många känner stor rädsla och maktlöshet inför framtiden. Miljöförstöring, krig, flyktingkriser, ökad segregation, stor osäkerhet i världspolitiken och en ökande nationalism är några skrämmande faktorer. Och nu Trump som president i USA. Listan kan göras lång.

- I dag har vi ett mycket mer elitistiskt samhälle i jämförelse med 1970-talet, då vi trodde på att vi kunde förändra och faktiskt förändrade världen. Det är lätt att bli lurad att tro att vi som medborgare är maktlösa i dag och behöver

Foto: Privat

”Först och främst behövs kunskap. Man behöver inte läsa så mycket för att ha mer kunskap än de som fattar beslut. Alla människor har en ingång som kan leda till en bättre värld om vi vill.”

Jan Öberg i Aleppo, Syrien, i december. ”När jag arbetade som medlare under kriget i forna Jugoslavien fick jag ganska stort medialt utrymme. I dag är motståndet kompakt” säger han.

Foto: Privat

sätta vårt hopp till ledare. Men det är bara en maktteknik, säger han.

Istället vill Jan ge hopp och framtidstro. Även om han tror att de kommande tio åren kommer att bli turbulenta i världen. Hans uppfattning är att mycket behöver bli sämre innan medborgare och nya ledare tar tag i situationen och gör världen till en bättre plats igen.

- Först och främst kommer det amerikanska imperiet falla liksom alla imperier tidigare har gjort. Sprickorna finns där att beskåda med ett moraliskt korrupt politiskt system och en ekonomiskt korrupt politik. Den såpoperaliknande presidentkampanjen som visat att medan bra kandidater fanns tillgängliga, Jill Stein särskilt, skulle de två huvudmotståndarna kunna beskrivas som pest eller kolera där de flesta röstade på den ena för att slippa den andra. Men helt utan entusiasm. USA kan inte heller fortsätta betala för krig och specialstyrkor i över 130 länder.

Han tror att det i framtiden inte längre kommer att vara möjligt att FN har en budget på 30 miljarder dollar medan FNs 193 medlemsstater har en gemensam militärbudget på omkring 1800 miljarder dollar.

- Tack vare den globala krisen kommer mänskligheten troligen inse att motsatsen är bättre för oss. Det är enkel etik och empati i ett.

Det behövs kunskap

Vad krävs då av oss medborgare för att kunna skapa en bättre värld? Hur bygger vi dialog och tillit istället för krig, orättvisor, girighet och misstro?

- Först och främst behövs kunskap. Man behöver inte läsa så mycket för att ha mer kunskap än de som fattar beslut. Alla människor har en ingång som kan leda till en bättre värld om vi vill.

Med eftertryck säger Jan att varje människa kan vara en fredsrörelse i det lilla. Det viktiga är att man är genuin istället för att åka snålshjuts på organisationer och medier med egna politiska agendor och budskap.

- Det kan handla om ett leende, att hjälpa en flykting, att stå upp för ett utsatt barn.

Till synes små saker kan ge positiva ringar på vattnet och ibland få stora konsekvenser i en annan människas liv.

- Många i vår del av världen har levt så lyxigt och tryggt. Det

kommer troligtvis att behövas lite mer tid innan vissa vaknar till. Men en dag kommer insikten att vi måste göra saker själva för att förändra samhället. Att trycka på like-knappen räcker inte.

I dag finns det inte någon freds-

rörelse med tyngd, menar Jan Öberg.

- Däremot finns det en anti-vålds- och antikrigsrörelse, vilket är bra. Men konstruktiva tankar om fredens möjligheter är det inte många som har. Fredsrörelsen läser för lite. Kunskap är A och O om du vill förändra världen, studiecirkeln om viktiga frågor behövs.

Och på den kunskapen kan man sedan skapa konstruktiva visioner, liksom en läkare som ställer diagnos och gör en prognos för att komma fram till en behandling av en sjuk patient.

- En läkare som inte kan tala om för patienten vad som måste göras, utan istället kritiserar sin patient för dess sjukdom, är inget bra läkare.

Jan Öberg tror att vi inom en överskådlig framtid kommer att se en värld av mer samarbete och kontakt träda fram, där viktiga frågor handlar om mycket mer än bara ”mig och mitt”.

- Den blinda materialismen behöver upphöra. Gandhi har rätt: Det finns tillräckligt för allas behov i världen, men inte för allas girighet.

Om Jan Öberg:

- docent, fredsforskare och konstfotograf

- föddes i Århus i Danmark och är bosatt i Lund sedan 70-talet

- doktorerade 1981 i sociologi och arbetade 1983-89 som chef för freds- och konfliktinstitutionen i Lund. Sedan mitten av 80-talet driver han den globala tankesmedjan TFF i Lund

- har en permanent fotoutställning i Lund med freds-bilder. Läs mer på TFFs hemsida: transnational.org.

Aktuellt: Nyligen hemkommen från Aleppo. Hans texter och bildserier finns på janoberg.exposure.co.

Linköping Vego välkomnar till vegansk mäss

I morgon, lördagen den 11 februari, öppnas dörrarna till den veganska mässan Linköping Vego för tredje året i rad. Platsen är som tidigare Linköping Konsert & kongress och på programmet trängs en lång rad föreläsare tillsammans med mataktörer och så klart mässans egen restaurang.

Linköping Vego är en ekonomisk förening, vars syfte bland annat är att arrangera mässan med samma namn, under parollen Framtidens gastronomi. Föredragslistan bjuder bland annat på kokboks-författaren Hanna Bergström och stjärnkocken Maximillian Lundin. I utställarlistan finns företag som Plamil, Tartex, Veggoköket och Yi-Pin, tillsammans med lokala aktörer som Trottoarbaren och Vegangodis.

Och precis som tidigare år tillkännages utmärkelserna Bästa östgötska vegidisk och Bästa östgötska kafé/restaurang. Syre pratar med Jan-Erik Strömberg som är en av arrangörerna.

I morgon är det dags igen, Linkö-

ping Vego. Hur har förberedelserna gått?

- Som alla tidigare år så känns det mesta kaotiskt fram till de sista avgörande veckorna då alla pusselbitar äntligen börjar falla på plats. Vi är alla heltidsarbetande och driver mässan som ett ideellt projekt, så utmaningen är att få dygnets timmar att räcka till. Därför känns det nu dubbelt skönt att pusselbitarna fallit på plats och att pusslet ser rätt så trevligt ut.

Vilka utställare eller programpunkter ser du själv mest fram emot?

- För min egen del så brinner jag för den jättespännande forskning som pågår för att ersätta djurförsöken med moderna metoder som utgår från människo-

Foto: Liana Pop

celler och data tillgängliga om oss människor. Sen är det ingen hemlighet att jag är ett stort fan av Maximillian Lundins fantastiska arbete att lyfta den gastronomiska upplevelsen av veganmaten.

Berätta om maten! Vad kommer det finnas att äta och vad ser du själv mest fram emot att testa?

- Till lunch kommer två veganska rätter att erbjudas: rödbets- och valnötsbakelse med

örtrostad klyftpotatis och paprikasås och majsbitar med ljummen matvetesallad, balsamicoreduktion och vitlöksaioli. Därtill erbjuds fika i form av veganska bakelser, bröd och mackor. Av de här rätterna så tror jag att valnötsbakelsen är det som låter alla mest spännande. Jag är säker på att det mycket duktiga kockarna på Konsert och kongress inte kommer att göra någon besviken.

Jenny Luks

Linköping Vego – Framtidens gastronomi

- 11 februari kl 10-17, Linköping Konsert & Kongress, Konsistoriegatan 7, Linköping
- linkopingvego.se

Sjögrens veganska tävlingsrätt nådde sjundeplats

Han nådde inte hela vägen fram. Kocken Alexander Sjögren kom på en sjundeplats i den prestigefyllda tävlingen Bocuse d'Or, även kallad Kock-VM. Det var den 25 januari som tävlingen avgjordes i Lyon i Frankrike.

En av de tävlande rätterna i årets tävling skulle vara vegansk. Två ingredienser skulle väljas från hemlandet och i Sjögrens fall landade det i tryffel och jordärtskocka. Den färdiga rätten be-

stod av en dillgelé med ättika, syrad morot, jordärtskocka och en potatiskrokett med tryffel. Rätten fick namnet Into The Swedish Woods.

- **Något besviken** är jag allt. Men jag är också oerhört stolt. Vi presterade exakt det vi skulle. Nu är jag en fantastisk erfarenhet rikare. Jag har utvecklats som kock och som människa och fått förmånen att arbeta med några av Sveriges främsta kockar, säger Alexander Sjögren.

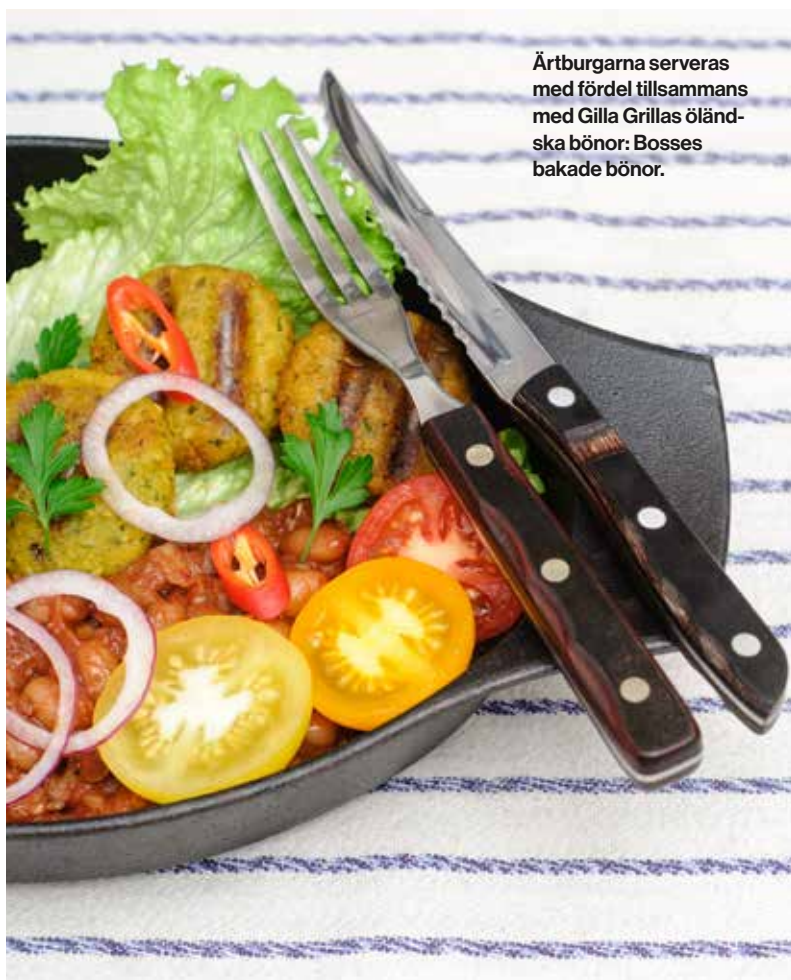
Jenny Luks

Alexander Sjögren kramar om Hampus Risber under Kock-VM, Bocuse d'Or i Lyon.

Foto: Viktor JFremling

Mat med Jenny

Ärtburgarna serveras med fördel tillsammans med Gilla Grillas öländska bönor: Bosses bakade bönor.

Foto: Pressbild

Vegansk ärtburgare vinner Matverk Västmanland

I Saluhallen Slakteriet på Slakterigatan i Västerås finns företaget Gilla Grilla, som satsat på att ta fram en vegansk ärtburgare, tillsammans med Roslunds potatis. Det visade sig vara en bra satsning, för burgaren har tagit hem vinsten i tävlingen Matverk Västmanland. Det betyder att ärtburgaren blir Västmanlands bidrag när den nationella tävlingen avgörs i Nyköping 28-29 mars.

Ärtorna och potatisen i burgarna kommer från familjen Roslund i Stora Skedvi. Sedan tillverkas de i beredningsköket i Saluhallen. Om några veckor kommer de att säljas i den egna butiken.

- Våra veganska ärtburgare har blivit mycket populära. Vi har dem alltid med när vi gril-

lar på olika event. Vi har en buffé som till övervägande delen är vegetarisk, och till stor del också vegansk. Fisk och kött kan man välja till, säger Bo Masser på Gilla Grilla.

Juryns motivering lyder bland annat: "Den vinnande produkten har en regional förankring i ett omsorgsfullt val av råvaror. Produkten känns genuin och tillverkad med ett gediget hantverkarskunnande med respekt för hantverket och råvarorna".

- Vinsten har gett en god feedback från juryn, så att vi ytterligare kan professionalisera produkten, och framför allt presentationen med en ny förpackning som nu är under utveckling. Det betyder väldigt mycket för Gilla Grilla, säger Bo Masser.

Jenny Luks

Jenny tipsar:

Ekorrens veganska chokladkakor

Varumärket Ekorren, som profilerat sig med ekologiskt och rättvisemärkt godis, har länge fått ta emot önskemål från gottesugna veganer. Nu lanserar Ekorren äntligen två veganska chokladkakor: Dark chocolate & blueberry crunch och Dark chocolate & salty licorice.

Foto: Food for progress

Axfoods utökar sitt veganska sortimentet.

Garant lanserar tre sorters biffar

Axfoods varumärke Garant utökar sitt veganska sortiment. Nytt i kyldisken är grön ärtbiff med vitlök och basilika och dinkel- och palsternacksbiff med vitkål och timjan. Produkterna är producerade i Västergötland och finns på Hemköp, Willys och utvalda Tempobutiker.

Vecka 7 lanseras också grönkålsbiff med vaxböna och röd paprika i frysdisken.

Det här är en minivariant med bara ett värmeljus. Sätt den lilla krukans över ljuset, femkronan över krukans hål och så den stora krukans över den lilla.

Foto: Malin Bergendal

Redaktionens favoriter:

Veganska krogrecensioner

En gång i tiden var vegan.nu stället på nätet där nästan allt veganskt samlades - diskussioner, tips och mycket annat. Nu kryllar nätet av sajter där du kan få tips med mera. Letar du efter någonstans att äta finns sidor som den svenska Veganistan och den internationella Happy cow. Utmärkta tjänster, framför allt om du kommer till en ny ort där du inte har koll på vad som finns.

Men ändå har det inte funnits någon samlat ställe med riktiga, professionella krogrecensioner. Nu har några av Sveriges främsta veganska mat- och konsumentskribenter, däribland Syres egen matskribent Jenny Luks, gått samman och skapat Vegokommissionen. En fantastisk tillgång när du inte bara vill se vad som finns att äta närmast dig utan få en bättre bild av vad som finns och välja utifrån det. Och inte minst när du vill inspireras och upptäcka nytt.

Kommissionen har fokus på de tre storstäderna Stockholm, Göteborg och Malmö men utlovar även recensioner från andra orter. Efter en vecka står det klart att detta är en sajt jag kommer besöka ofta. Kommissionen ger betyg med korslagda knivar, där fem par knivar är max. Mitt betyg på vegokommissionen blir efter första veckan 4,5 par knivar.

Lennart Fernström

Chefredaktör och ansvarig utgivare

Samla värme i krukor

När värmepannan pajar, när det är golvdrag eller när man vill ha lite mer värme i en kall stuga - det finns tillfällen på vintern när man behöver värma upp ett utrymme med enkla medel. Till exempel ett par blomkrukor och några värmeljus.

Vanliga värmeljus är visserligen inte speciellt miljövänliga eftersom de består av paraffin och aluminium. Men dels kan de återvinnas, dels finns det bättre alternativ, till exempel av sojavax.

Du behöver

- två blomkrukor – en ganska liten och en större
- ett avlångt fat eller en bakform eller liknande, smalare än den lilla krukans och längre än den stora
- 3–4 värmeljus
- en femkrona
- tändstickor eller tändare.

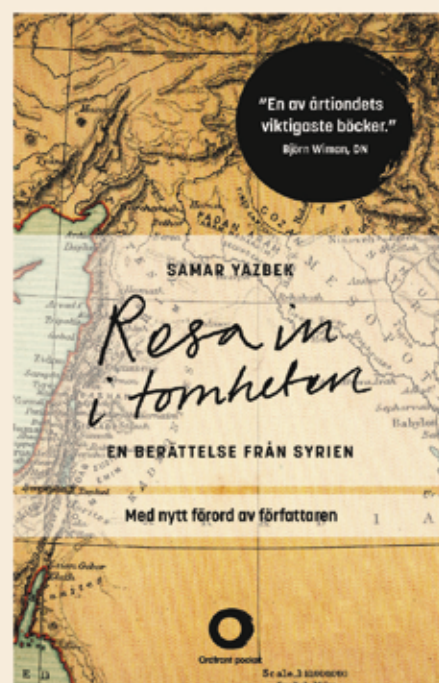
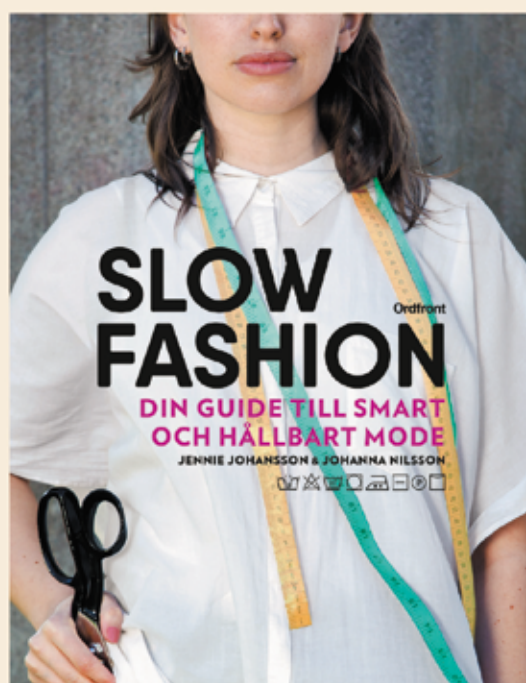
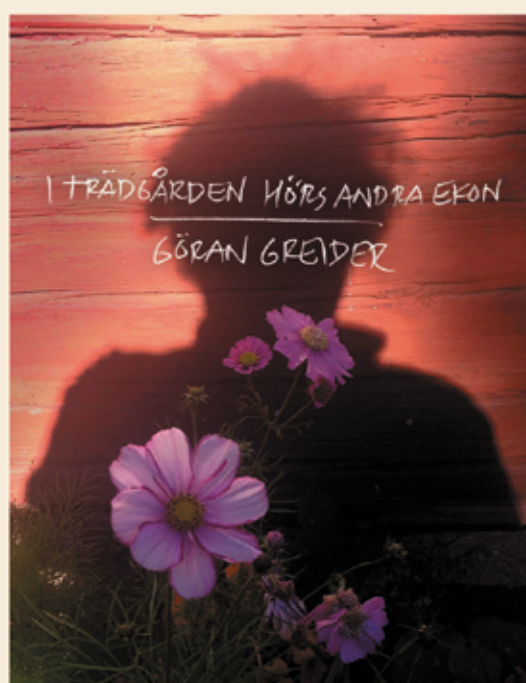
Gör så här:

1. Sätt värmeljuset på det avlånga fatet. De ska inte vara för nära varandra eftersom de kan flamma upp om värmen blir för stark. Mellanrummet mellan ljusen ska vara minst lika stort som ljusens diameter.
2. Tänd ljusen.
3. Vänd den mindre blomkrukans upp-och-ner och sätt den på fatet, över ljusen, så att luften kan komma in under kanterna.
4. Täck det lilla hålet i krukans uppvända botten med en femkrona - den gamla sorten, inte den nya, som är för liten.
5. Vänd den stora krukans upp-och-ner och sätt den över den lilla.
6. Känn värmen stråla ut från krukans.

Malin Bergendal

Syre för hjärnan

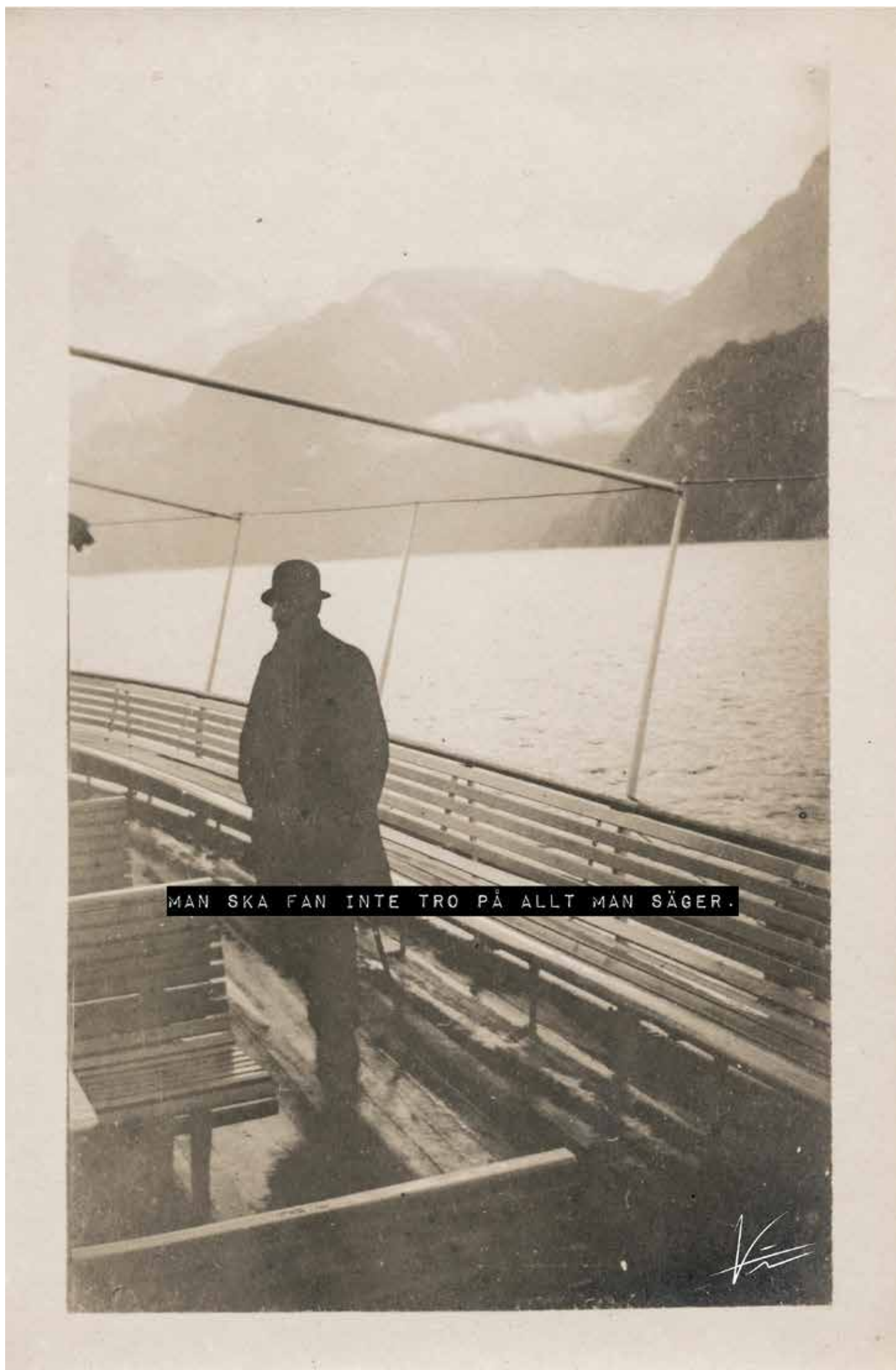
från Ordfront förlag

Finns i din bokhandel! Du kan även köpa Ordfronts böcker som e-böcker för 99:–/st. Gå in på ordfrontforlag.se och klicka dig vidare till vår e-bokshop.

**Ordfront
förlag**

Villfarelser

Syre engagerar!

Stämplat "vegan" i pannan

Jag har uppskattat en del reportage, ledare, krönikor och artiklar och att Syre tagit upp ämnen som saknas i andra tidningar.

Jag har inte uppskattat tidningens uttalade veganska linje och framför allt inte att så mycket plats har givits till att presentera nya veganska färdigprodukter på marknaden. Den typen av högprocessad färdigmat tycker jag inte det finns anledning att ge gratis textutrymme, den är lika trist och helt avsaknad av relationer eller mening oavsett om den är köttbullar eller vegofärs. Om man nu har en vegansk linje borde det vara intressant att driva en debatt och diskussion om vad det innebär, ha reportage om hur ett veganskt livsmedelssystem ser ut, diskutera hur det är med renskötsel, sällskapsdjuren och de vilda djuren och alla andra frågor som trots allt inte ges ett svar bara för att man stämplat "vegan" i pannan.

Men det som avgör är trots allt att tidningen är tunn, i många nummer har antalet sidor som innehåller riktiga reportage och nyheter varit alltför få, det har varit en sida med en bild, som oftast inte ens varit bra, många interna sidor för att referera till tisdagens Syre på nätet, uppmaningar till prenumeration, den ovan nämnda textreklamen för veganprodukter, citatsamlingar från annan press - det nummer jag just fick 20 januari 17 är ett positivt undantag.

Det får bli ETC istället.

Gunnar

Shariadomstolar?

Jag anser att du verkligen borde fördjupa dig i konsekvenserna av könsseparerade badtider. Det är en bagatell MEN sen har vi könsåtskilda skolklasser och några liknande händelser till. Var går gränsen för dig? Vid barnäktenskap? Vid Shariadomstolar?

Willi om Lennart Fernströms ledare Regeringen låste upp Moderaternas SD-dörr

Bilhandlarprosa

Att jag förnyade prenumerationen på Syre i höstas var redan det en ren stödhandling - eftersom jag är rätt besviken på innehållet. Mer precist: på graden av närmast bilhandlarliknande tendens. Skriver ni om medborgarlön pumpar ni upp dess förtjänster - men verkar inte ens fråga er vad det finns för baksidor. Skriver ni om handelsavtal är inställningen den omvända. Svart eller vitt - aldrig grått. Förstå mig rätt: jag är positiv till medborgarlöneidén och jag tror att det behövs en starkare motpart till kapitalet när handel ska regleras. Men jag anar också problem med medborgarlönen - och problem behöver genomlysas, om inte annat för att de ska kunna övervinnas - och jag ser möjliga fördelar med både internationell handel i sig och med reglering av densamma (t ex ur ett MUL- och fredsperspektiv) - potentialer som inte utan vidare bör kastas ut med badvattnet. Och jag konsumerar media för att få bredare och djupare kunskap om t ex dessa frågor - inte bara för att få höra en-tonig bilhandlarprosa.

Magnus

Fler behöver Syre - ge bort en provprenumeration!
Välj mellan en månad (8 nr) för 45 kr, två månader (16 nr) för 85 kr eller tre månader (25 nr) för 125 kr.

OBS: ge bort-erbjudandet gäller endast er som är prenumeranter.

Är du inte det kan du teckna en egen prenumeration på tidningensyre.se.

Mottagare av prenumerationen (glöm inte att informera mottagaren):

Om du vill ge bort till fler skicka med ett separat papper.

Namn:

Mejl:

Telefon:

Gatuadress:

Postnummer:

Ort:

☐ 1 månad (8 nr) för 45 kr ☐ 2 månader (16 nr) för 85 kr ☐ 3 månader (25 nr) för 125 kr

Mina uppgifter (hit skickas fakturan):

Namn:

Mejl:

Telefon:

Gatuadress:

Postnummer:

Ort:

Skickas till (inget porto behövs)

Syre c/o Mediehuset Grönt

Svarspost

20664138

110 04 Stockholm

Läsarnas:

I India land vid Himalayas strand

Foto: László Gönczi

László Gönczi har varit Indien och berättar om sina intryck och upplevelser. Har du också tankar och texter som du vill sprida till Syres läsare? Välkommen att skicka dem till malin.bergendal@tidningensy.se!

Matrimandir – en jätteguldboll att meditera och hålla ceremonier i. Auroville i Kerala kan kanske kallas en sekt, men också ett spännande samhällsexperiment.

Konceptet var att en gång i livet få sitta under Himalayas vita toppar och lyssna på bäckens porlande och klangen i en tempelklocka. Vi fyllde jämnt, både jag och min fru Karin, så vi hade fått en resa i present.

Landning i New Delhi, ett stinkande gytter där bilarna forcerar filindelningen med tutor, bucklor och en enorm anpassningsskicklighet. Det går att korsa dessa gator om en bara ger sig fan på att en ska över. Fattiga, trasiga, smutsiga kvarter fyllda med nya byggställningar, bazarträngsel i gamla stan. Getter, rickshaws, motorcyklar, folk och mera folk, grönsaksstånd, begagnade bildelar, tyger, kryddor – de finaste i Orienten utlovas – sopeldar för värmens skull och vackra, ja, färggrant vackra tyger och saris.

Men Himalaya var det ju. Försenat nattåg till Potankhot. Nu var vi verkligen vid Himalayas strand. Det steg fort upp till 2000 meter i en huvaligen vilken vådlig taxifärd i mörker. Framme i McLeod Ganj, säte för exiltibeterna med Dalai Lama i spetsen. Charmig liten stad där topparna kikar fram när inte vinterdimmorna höljer in avstånden. Höstens torka lämnade endast sopbemängda bäckbottnar öppna, men resten av stämningen var där. Munkarnas kåpor, templen och klingandet. Övåntat med fräcka apor på besök. Även tibetanska andligheter verkar ha en världslig ådra. Kelloggs, Fanta, dollarsedlar, indis-

ka kex, grönsaker, plastprylar, ja, allsköns allt hade lämnats som offergåvor i det heligaste. Tanken baxnar, naiviteten sprudlar.

Vi såg mycken naivitet, pastellfärgade tempel, guld, badlekar i fotsida dressar, selfies och gruppfoto. Till och med jag skulle vara med på folks bilder – en sinnebild av deras favoritguru eller bara ett främmande bildkap? Sandfigursbygge, folkskaror strosande i timmar i väntan på ett enkelt men fylligt fyrverkeri, andefattigt bonka-bonka på trummor i tropp. Naivt eller snarare livsglädje med lagom resursförbrukning?

Som den naturligaste sak i världen hamnade vi i Auroville på sydostkusten (www.auroville.org). Auroville, en samfällighet med egen förvaltning och 2 100 invånare, har i stort sett basinkomst, dispositionsrätt istället för äganderätt, återinvestering, fri arbetstid, ekologisk utgångspunkt. Den ideologiskt förankrade entreprenören, norskan Britt, visade hur det kan gå till att vara en god utvecklare och en god arbetsgivare. Eftersom aurovillianerna har högre utbildning än de övriga hantverkarna görs det ofta skillnad mellan dem. Känns frågor om återinvestering av vinster igen? Frågor om tillväxt i lokala företag, frågor om hur fler kan flytta in utan socialt kaos? Vi hade velat stanna kvar längre där – under vintern när vädret är rimligt.

Från torr stäpp till blomstrande skogslandskap med ekologisk bebyggelse och odlingar. Är det en sekt? frågar någon. Inspiratörer till

allt detta var den andliga visionären Sri Aurobindo och hans andliga medarbetare, kallad Modern. Även om källan är andlig behöver inte projektet vara det, men bygger man en jätteguldboll för meditation och ceremonier och kallar den för Matrimandir, ja då blir det nog en sekt. En sekt som föder mycket gott.

Även Auroville har att hantera en kultur med gott om mutor, enorma klasskillnader, problem med "valutabalansen" – de kämpar med egen "inhemsk" pengamarknad. Leva utan polis och straffväsende har sina sidor, men en mutad polis är inte givet bättre.

Keralas varma sandstrand, flödet av parasoller, meterhöga vågor och allehanda hotell är något annat. Med svenska pengar växlade till rupier kommer en långt, om en nu lyckas få tag på dessa åtråvärda sedlar som staten drog in för att trycka nya. Långa köer eller guds försyn var det som gällde. Men å andra sidan hade de många gudar och helt klart var Mammon en av dem. Någon konstaterade att ingen var så fattig så det inte fanns andra fattigare, längre ner i rankningen, redo att betjäna. Men en dum svensk som jag betalade ofta flerfald det gängse priset. Är det värt att argumentera om någon tia?

Vi har sett mycket, upplevt mycket, och det är ändå bara ett mikrofragment. Indien ligger kvar därmed sin storhet, sin mångfald, sin wilderness, sina tigrar och elefanter, i väntan på att bli sett.

László Gönczi
Färila

Sudoku

Lätt

	3	9	6	7		4	5	
2	1			3	9			
				2		3	1	9
	8	3			4	9		5
			3		7	1		6
6	4	1	9	5			8	
	2	4			6			8
	5	6	8	1		2	7	
3			2		5	6		1

Ordtrianglar

Gör så här:
Använd bokstäverna från raden över för att bilda ett nytt ord på nästa rad. Där finns också en ny bokstav som ska vara med i det nya ordet.

1

S A K
D _ _ _
_ _ _ L _
_ _ _ O _
_ _ _ I _
_ _ _ _ G

2

L E D
_ _ _ _ A
_ _ _ N _
_ _ _ V _
_ _ _ I _
B _ _ _ _

Medel

4			5	9			7	
9		8			6		2	
		5			2	8		4
5		7	6	1		2		9
	8			5		4	6	
	9				7			1
		6			1		4	2
	4		2			7		
	7	9	4	8				

Facit sudoku

3	4	9	6	7	8	5	2	1
8	9	2	1	5	9	3	7	4
5	1	7	2	4	8	6	9	3
4	3	6	2	5	8	1	7	9
2	6	3	7	9	1	5	4	8
1	5	8	4	7	9	2	6	3
7	5	8	1	4	3	6	2	9
2	9	6	4	3	5	8	1	7
1	4	8	2	7	9	3	5	6

Svår

2	7	9	4	8	5	6	1	3
8	4	1	2	6	9	7	5	8
2	9	4	1	6	3	7	1	8
6	9	4	8	2	7	5	3	1
1	8	2	9	5	3	4	6	7
5	3	7	6	1	4	2	8	9
7	6	5	1	3	2	8	9	4
9	1	8	7	4	6	3	2	5
4	2	3	5	9	8	1	7	6

Medel

3	7	8	2	4	5	6	9	1
9	5	6	8	1	3	2	7	4
1	2	4	7	6	9	5	3	8
6	4	1	9	5	2	7	8	3
5	9	2	3	8	7	1	4	6
7	8	3	1	6	4	9	2	5
4	6	7	5	2	8	3	1	9
2	1	5	4	3	9	6	8	7
8	3	9	6	7	1	4	5	2

Lätt

Svår

		3		1			2	
1	4		2		9			
						8		7
	3	2	9			5		1
	8			6	3	7	9	
								4
		9			4			5
	7		5			2		
2	1		7	8				

Facit ordtrianglar

1
S A K
D A S K
S K A L D
S K O L A D
O D A L I S K
O S K A D L I G

2
L E D
D E L A
A N D E L
V A N D E L
V I L A N D E
B L I V A N D E

Du missade väl inte tisdagstidningen?

Glöd – Ledare
Rut Elliot Blomqvist

”Nollutsläpp” på papperet hjälper inte miljön

”Löfven och Lövin försöker kommunicera en bild av klimatlagen som ett ramverk för en ny epok i svensk politik, men retoriken och de faktiska förslagen visar inte på några större förändringar.”

Radar – Nyheter

Svensk gränskontroll ska utföras på tåget

Nu ger Danmark grönt ljus för svensk polis att kliva på Öresundstågen vid Kastrup för att utföra gränskontroller så snart svensk gräns passerats. Ett glädjande besked, tycker inrikesminister Anders Ygeman (S). Men den av pendlarna hårt kritiserade id-kontrollen på Kastrup blir dock kvar.

Oklart hur klimatmål ska nås trots klimatlag

Den nya klimatlagen ska se till att Sverige styrs mot nollutsläpp av växthusgaser till 2045. Men partierna som stödjer lagen har inte kommit överens om hur målen ska nås.

Foto: Fredrik Sandberg/TT

Vindkraften byggs inte ut i samma takt som tidigare.

Färre vindkraftverk byggs

Utbyggnaden av vindkraften saktar in. Inte på sex år har det byggts så få vindkraftverk i Sverige som under förra året.

Hundra år sedan första samekongressen

Den 6 februari är samernas nationaldag – och i år är det dessutom 100 år sedan den första samiska kongressen ägde rum i Trondheim. Jubileet firas med en rad evenemang i den norska staden.

Foto: Heiko Junge/TT

En samisk vimpel i norska Karasjok

Mikroplast i skrubbkrem på väg bort

Att skrubba huden eller polera tändarna med små korn av plast kommer snart att vara helt ute. Kosmetika och tandkräm med sådant innehåll är på väg att fasas ut frivilligt, och regeringen har föreslagit ett förbud.

Mammorna tar störst ansvar för vabruari

Nu i februari är föräldrar hemma med sina sjuka barn som allra mest. Framför allt mammorna, visar en undersökning.

Radar – Veckans nyhetsbild

Foto: Hasse Holmberg/TT

Utsläppen av koldioxid från biltrafiken ska minskas med 70 procent till 2030, enligt miljömålsberedningen.

tidningensyre.se/nummer

Sima Azimi (i svart) tränar flickor och unga kvinnor i kampsporten wushu på ett berg utanför Kabul. Självförsvarsteknik är bra att kunna på Kabuls gator där kvinnor regelmässigt ofredas.

Afghanska tjejer kampsportar mot fördomar

På en snöig bergstopp strax väster om Kabul tränar en grupp afghanska flickor kampsporten wushu. Ett sällsynt undantag i ett land där kvinnligt idrottsutövande är strängt begränsat.

Omstritt när EU täpper till på Medelhavet

Ökat samarbete med Libyens darriga regering ska förhindra nya flyktingkatastrofer på Medelhavet. EU får ändå tung kritik för de flykting- och migrantläger i Afrika som kan bli resultatet.

Foto: Sina Stenkvist/TT

Sexualbrottskommitténs ordförande, Mari Heidenborg.

Domstolar kritiska till samtycke

Rättsliga organ är mer kritiska till att införa ett samtyckeskrav i sexualbrottslagstiftningen än andra remissinstanser. Flera domstolar varnar för ett starkt ökat fokus på målsäganden i rättegångar.

Glöd – Peter Söderström

Mitt liv som tjuv

”När jag var yngre upptäckte jag att jag nästan aldrig ljuger. Ett tag trodde jag att det berodde på att jag inte kan ljuga. Så jag försökte.”

Peter Bodach-Söderström
Fristående skribent och samhällsdebattör
samt gästkrönikör i Syre

Zoom

Klyftan ökar mellan städerna och landsbygden

Sverige blir alltmer ett delat land. Städerna växer och utvecklas, medan orter på landsbygden krymper och utarmas. Närmare hälften av kommunerna har färre invånare i dag än för tre decennier sedan. Många av kommunerna kämpar nu för sin överlevnad.

”Men vad vi gör den dagen då budgeten inte går ihop? Det vet jag inte och vi är snart där.”

Foto: Helena Landstedt/TT

Med avfolkning följer minskad service, och till slut riskerar även grundläggande samhällsfunktioner att försvinna.

Du läser alla artiklar som puffas för på detta uppslag på tidningensyre.se/nummer.

Du skapar som prenumerant ett konto genom att gå in på tidningensyre.se/lost-password. Får du problem mejla prenumeration@tidningensyre.se.

Glöd - Jerker Jansson

Makten är alltid i minoritet

Jag sitter på tunnelbanan och läser en kvällstidning. Det är inte ofta jag gör det, men ibland känns det som om jag vill veta vad som händer i en värld som jag inte riktigt tillhör. Medan Stockholm far förbi mig i ett gråtslaskigt vinterväder som aldrig riktigt kan bestämma sig läser jag om upproret i Moderaterna mot Anna Kinberg Batras flirt med Sverigedemokraterna. Jag bläddrar vidare. Tydligt har Isis styrkor drivits tillbaka i Aleppoprovinserna. Men barn dör fortfarande.

Någon har sprängt en bil tillhörande en polis som jobbar med kriminella gäng. Och så är det gängvåldtäkter igen och en högt uppsatt företagsledare som har tafsat på en yngre anställd kvinna på en fest. Grovt och inför hundratals anställda.

Jag stiger av vid Gullmarsplan för att köpa lite mat och gå på apoteket. Utanför tunnelbanestationen möts jag av iskall, fuktig storstadsluft, ändå sitter en kvinna på en kartongskiva och ber om pengar, hon har knappt mer kläder än jag. Hur många timmar sitter hon där varje dag? undrar jag och ger henne några slantar. Jag korsar torget. Utanför mataffären sitter ytterligare en kvinna.

Vi föds till en färdig värld. Full med våld och förtryck. En värld där en liten minoritet sitter på alla resurser, där ditt liv bestäms redan vid befruktningsoögonblicket. Det är bara att bocka av egenskaperna som kommer att vara bestämmande för var du hamnar i hierarkierna, om du ska tjäna miljoner som företagsledare eller sitta utanför en mataffär och förnedra dig själv för småslantar.

På väg tillbaka till t-banan glider jag in på hälso-kostbutiken och köper granatäppeljuice, en liten flaska för 25 spänn. Medan jag dricker upp den inser jag att en miljard människor lever på lika mycket eller mindre per dag. FN kallar det extrem fattigdom. En stor del av dem är barn, som aldrig kommer att sörpla finjuice på väg hem till en varm och mysig lägenhet i ett tryggt, svennigt bostadsområde.

Jag är ingen politiker. Jag mår illa av tanken på

att bestämma över andra och har rätt svårt att inordna mig i sådana strukturer. Men framför allt blir jag extremt frustrerad över hur politiken fungerar. Självklart är demokratin viktig. Självklart har politiken betytt enormt mycket för hur vårt land ser ut i dag. Sverige lyfte sig från ett av Europas fattigaste länder till ett av de rikaste på mindre än ett sekel och tack vare en för tiden radikal fördelningspolitik blev efterkrigstiden den tid då ett av historiens mest jämlika samhällen växte fram, ändå var det ett strängt klassamhälle. Nu är det mesta raserat.

Det är det som gör mig förbannad. Med alla goda ideal borde världen inte se ut som den gör.

På ett plan är vi alla fria. Makthavarna, oavsett om de är ekonomiska, politiska eller religiösa, är alltid i minoritet. I vår del av världen behöver de inte ens använda särskilt mycket våld för att hålla oss på plats. Vi skulle, rent teoretiskt, kunna förändra samhället radikalt, bara genom att snacka med varandra.

När jag ser min egen spegelbild i tågets fönster vet jag inte om mina rosiga kinder beror på skam eller kylan jag nyss lämnat.

Solen är tillbaka.
Dags att så chili.

Jävla snuva.

Jerker Jansson
Författare, musiker,
beteendevetare och
fristående krönikör i Syre